

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปการวิจัยเรื่องมูฟตี้แห่งประเทศไทย : ความจำเป็น ความเป็นไปได้ และรูปแบบ โดยแบ่งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องมูฟตี้แห่งประเทศไทย : ความจำเป็น ความเป็นไปได้ และรูปแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพิทวาในบทบัญญัติอิสลาม ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิทวาในประเด็นความจำเป็น ความเป็นไปได้ของมูฟตี้แห่งประเทศไทย และรูปแบบของระบบพิทวาสำหรับประเทศไทย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเรื่อง มูฟตี้แห่งประเทศไทย : ความจำเป็น ความเป็นไปได้และรูปแบบ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติการพิทวาในตำรากฎหมายอิสลาม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพิทวาและมูฟตี้ในประเทศต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาความจำเป็นความเป็นไปได้ และรูปแบบของมูฟตี้แห่งประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาความจำเป็นความเป็นไปได้ และรูปแบบของมูฟตี้แห่งประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ สรุป และนำเสนอรายงานการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. อาจารย์ผู้สอนด้านชะรีอะฮ์ อูศูลุดดีน และอิสลามศึกษา หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และนักวิชาการอิสลาม จำนวน 2 คน

2. โต๊ะครูและนักวิชาการอิสลาม จำนวน 2 คน

3. จุฬาราชมนตรี และผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีในปัจจุบัน จำนวน 2 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มอื่น

4. ตะโต๊ะยุติธรรมในจังหวัดปัตตานี และหรือยะลา และหรือนราธิวาสและหรือสตูล จำนวน 2 คน

5. สุ่มตัวอย่างกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้มีหน้าที่พิตวาโดยตรง จำนวน 2 คน

6. สุ่มตัวอย่างกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่มีหน้าที่พิตวาโดยตรง จำนวน 2 คน

7. ตัวแทนนักกฎหมายมุสลิม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 2 คน

8. นักการเมืองมุสลิมอันประกอบไปด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ทั้งอดีตและปัจจุบัน โดยประกอบด้วยนักการเมืองจากภาคกลาง และหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และหรือภาคใต้ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 2 คน

9. เลือกสมาคม มูลนิธิ หรือชมรมที่ทำงานด้านศาสนาอิสลาม มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ โดยการเลือกกรรมการขององค์กร จำนวน 2 องค์กรละ 1 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวม 2 คน

รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ทั้งสิ้น จำนวน 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ลักษณะดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับการพิตวาในบทบัญญัติอิสลามและการพิตวาในต่างประเทศ

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิตวาต่อความจำเป็นของการมีมุฟตีแห่ง

ประเทศไทย ความเป็นไปได้ในการมีมูฟตี้แห่งประเทศไทยและรูปแบบในการพิตวาใน ประเทศไทย

ลักษณะแบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีโครงสร้างของคำถามตามวัตถุประสงค์ และผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการซักถามเจาะลึกนอกเหนือไปจากแนวคำถามที่กำหนดไว้แล้ว มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งมาตรฐาน (Semi Standardized Interview) มีทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิดซึ่งคำถามปลายปิด สามารถมีคำตอบเลือกตอบได้

การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

ในการศึกษาความเห็นโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิตวาต่อความจำเป็นของการมีมูฟตี้แห่งประเทศไทย ความเป็นไปได้ในการมีมูฟตี้แห่งประเทศไทยและรูปแบบของมูฟตี้แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยออกแบบแบบสัมภาษณ์โดยศึกษาจากตำรากฎหมายอิสลาม และตำราที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพิตวาในประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศมุสลิมและประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย อันได้แก่ ประเทศอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน สิงคโปร์ และกัมพูชา เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จำแนกเป็นรายวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของมูฟตี้แห่งประเทศไทย จำนวน 6 ข้อ
- 2) ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ของมูฟตี้แห่งประเทศไทย จำนวน 5 ข้อ
- 3) ความคิดเห็นต่อรูปแบบของมูฟตี้แห่งประเทศไทย จำนวน 15 ข้อ

ขั้นที่ 2 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ว่าแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนั้นตรงกับเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ รวมทั้งตรวจสอบด้านภาษาที่ใช้ การวางรูปแบบข้อความต่าง ๆ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จากมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา 1 ท่าน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี 1 ท่าน และมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ 1 ท่าน ตรวจสอบความแม่นยำตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และให้ข้อเสนอแนะในเนื้อหา โดยใช้เทคนิค IOC หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์กับประเด็นหลักของวัตถุประสงค์การวิจัย รวมค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.83

ขั้นที่ 5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแล้ว จัดพิมพ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการดังนี้

ข้อมูลเอกสาร เป็นข้อมูลเกี่ยวกับมูฟตี และการพิทวา โดยศึกษารายละเอียดของความจำเป็นและประวัติความเป็นมาของมูฟตี วิธีการ กฎเกณฑ์และลักษณะพิทวา รูปแบบการพิทวาในประเทศมุสลิมที่มีมูฟตีตามกฎหมาย ได้แก่ ประเทศอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย มาเลเซีย และบรูไน ประเทศมุสลิมที่ไม่มีมูฟตีตามกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยและมีมูฟตีตามกฎหมาย ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และกัมพูชา

ข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการพิทวาต่อความจำเป็นของการมีมูฟตีแห่งประเทศไทย ความเป็นไปได้ในการมีมูฟตีแห่งประเทศไทยและรูปแบบในการพิทวาในประเทศไทย

ข้อมูลเหล่านี้ได้มาโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกประกอบแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร
2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยเรื่องมูฟตีแห่งประเทศไทย : ความจำเป็น ความเป็นไปได้ และรูปแบบ ผู้วิจัยนำเสนอ เป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. การพิตวาในบทบัญญัติอิสลาม
2. ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิตวาในประเด็นความจำเป็น
3. ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิตวาในประเด็นความเป็นไปได้ของมุฟตีแห่งประเทศไทย
4. รูปแบบของการพิตวาในประเทศไทย

5.1.1 การพิตวาในบทบัญญัติอิสลาม

การพิตวาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมุสลิมในระดับวาญิบ การพิตวามีบทบาทในการให้คุณให้โทษและสถานภาพอันสูงส่ง เนื่องจากมุฟตีเป็นทายาทของเราะฮ์สูล ทำหน้าที่ตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ การพิตวาโดยไม่มีความรู้จึงเป็นสิ่งต้องห้าม

พิตวาในความหมายเชิงภาษา หมายถึง การให้คำอธิบายสิ่งที่ไม่ชัดเจนและการถามตอบทั่วไป ส่วนความหมายเชิงวิชาการ หมายถึง การชี้แจงบทบัญญัติของอัลลอฮ์จากแหล่งที่มาของบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามโดยทั่วไปแก่ผู้ขอ มุฟตี ในความหมายเชิงภาษาหมายถึง ผู้ให้คำพิตวา ส่วนความหมายเชิงวิชาการ อาจให้คำนิยามของมุฟตีซึ่งครอบคลุมและจำกัดความแล้วตามนัยของนิยามทางกฎหมายอิสลามที่นักวิชาการอิสลามสาขาต่างๆ เห็นพ้องต้องกันคือ มุฟตี หมายถึง มุจญ์ตะฮิดหรือผู้มีความรู้ความเข้าใจทัศนะของมุจญ์ตะฮิด มุฟตีจะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานได้แก่ การนับถือศาสนาอิสลาม มีความสามารถทางศาสนา (ตักลีฟ) และไม่มีคุณลักษณะของฟาลิฮ์และความสามารถในการอิญตีฮาด ความสามารถในการอิญตีฮาดนั้น นักอูศูลอัลฟิกฮ์จะเห็นว่ามุฟตีจะต้องมีคุณสมบัติมุจญ์ตะฮิด แต่นักวิชาการอิสลามและนักกฎหมายอิสลามทั่วไป ไม่ถือว่าการอิญตีฮาดเป็นคุณสมบัติหนึ่งของมุฟตี

ในยุคท่านเราะฮ์สูล ﷺ ผู้ทำหน้าที่พิตวาคือท่านเราะฮ์สูล ﷺ และเศาะหาบะฮ์บางท่านในกรณีท่านเราะฮ์สูล ﷺ ยอมรับ แหล่งที่มาของพิตวาในยุคเราะฮ์สูล ﷺ มีเพียงประการเดียวคือวะหฺยูประเภทต่างๆ คือ อัลกุรอาน และสุนนะฮ์

ในยุคเศาะหาบะฮ์ แหล่งที่มาของพิตวาในยุคเศาะหาบะฮ์ ได้แก่ อัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญ์มาอ์ และการใช้วิจารณ์ฎานประเภทต่างๆ ส่วนการพิตวาในยุคตาบิอินและตาบิิตตาบิอิน ไม่แตกต่างจากยุคเศาะหาบะฮ์ ทั้งในเรื่องการอ้างอิงแหล่งที่มาหรืออื่นๆ นอกจากประเด็นปลีกย่อยที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์เท่านั้น

ในยุคปราชญ์ผู้นำสำนักกฎหมายอิสลาม สามารถแบ่งการพิทวาได้เป็น 2 ลักษณะคือ การพิทวาของปราชญ์ผู้นำสำนักกฎหมายอิสลามที่พิทวาโดยอิสระไม่ยึดถือทัศนะของมัจญ์ตะฮิดใด ๆ โดยมีวิธีวิทยาเฉพาะสำนัก และการพิทวาของศิษย์ผู้ยึดถือทัศนะของปราชญ์ผู้นำสำนักกฎหมายอิสลาม ที่ใช้วิธีวิทยาของปราชญ์ผู้นำสำนักกฎหมายอิสลามเหล่านั้น

ในยุคแห่งการตักลีต ภาพรวมของการพิทวาในยุคนี้เป็นการพิทวาตามทัศนะในสำนักกฎหมายอิสลามต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางการพิทวาของรัฐอิสลามและได้รับการยอมรับจากประชาชนในรัฐส่วนใหญ่ และมีการพิทวานอกกระแสหลักอันได้แก่การพิทวาอิสระไม่ยึดติดกับทัศนะของสำนักกฎหมายอิสลามเหล่านั้น

ในยุคปัจจุบันการพิทวาตามทัศนะของสำนักกฎหมายอิสลามยังคงเป็นที่นิยมของโลกมุสลิมทั่วไป เพียงแต่มีการใช้ทัศนะของสำนักกฎหมายอื่น ๆ บ้างตามความเหมาะสม

กระบวนการพิทวาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักคือ ขั้นตอนการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งกรณี ขั้นตอนการพิจารณานำข้อกฎหมายอิสลามมาปรับกับข้อเท็จจริงแห่งกรณี และขั้นตอนการประกาศคำพิทวาตามลำดับ

กรณีคำพิทวาที่เป็นโมฆะเพราะขัดแย้งกับแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามที่แน่นอน ให้มุฟตีย์กลับคำพิทวาให้ถูกต้อง

จรรยาบรรณของมุฟตีย์ได้แก่ มุฟตีย์ต้องมีเจตนาอย่างแน่วแน่ในการแสวงหาความพึงพอใจของอัลลอฮ์ คำพิทวาควรระบุตัวบท จะต้องประพจน์ติดตามบทบัญญัติของศาสนา มุฟตีย์พึงระมัดระวังความเป็นกลาง มุฟตีย์ควรหลีกเลี่ยงการพิทวาในกรณีที่มุฟตีย์หรือญาติมีส่วนได้เสีย

ในกรณีพิทวาของประมุขของรัฐอิสลามหรือผู้ที่ประมุขแต่งตั้งมีผลผูกพันทำให้ข้อขัดแย้งต่าง ๆ สิ้นสุด ส่วนอำนาจผูกพันของพิทวาในกรณีของนักวิชาการอื่นที่ไม่ใช่ประมุขของรัฐหรือผู้ที่ประมุขแต่งตั้ง นักกฎหมายอิสลามมีทัศนะขัดแย้งกัน

การจัดระบบพิทวาเป็นสิ่งที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ โดยมีการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่พิทวา การตรวจสอบคุณสมบัติผู้ทำหน้าที่พิทวา การให้พิทวามีผลผูกพัน การให้ค่าครองชีพแก่ผู้ทำหน้าที่พิทวา ในยุคนั้นการพิทวาเป็นภารกิจที่ควบคู่ไปพร้อม ๆ กับหน้าที่อื่น ๆ การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งมุฟตีย์เริ่มมีขึ้นครั้งแรกในสมัยของสุลต่านสะลิม แห่งราชวงศ์ออตโตมานเท่านั้น ในยุคปัจจุบันมีการจัดระบบพิทวาอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการแต่งตั้งมุฟตีย์ การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ การบัญญัติเกี่ยวกับศักดิ์ของพิทวาในทางตุลาการ การจัดระบบธุรการ การจัดตั้งสำนักงานพิทวาเป็นการเฉพาะ หรืออื่น ๆ ดังรูปแบบการพิทวาใน ประเทศอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย มาเลเซีย บรูไน อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ กัมพูชาและไทย

การพิตวาในประเทศอียิปต์ กฎหมายกำหนดให้การแต่งตั้งถอดถอนมุฟตี้อยู่ในอำนาจของประธานาธิบดีแห่งอียิปต์ด้วยวิธีการที่เป็นไปตามประเพณี

มุฟตีของประเทศอียิปต์ในปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่ ให้คำพิตวาแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนภายในประเทศและต่างประเทศ ให้คำพิตวาแก่ศาลเพื่อใช้อ้างอิงในคดีที่มีระวางโทษประหารชีวิต กำหนดเดือนตามปฏิทินอิสลามและการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา และฝึกงานด้านวิธีการพิตวา การพิพากษาและด้านการบริหารจัดการ

คำพิตวาของมุฟตีไม่มีสภาพบังคับผูกพันศาลหรือผู้ใด

สำนักงานพิตวาแห่งอียิปต์สังกัดกระทรวงยุติธรรม มี 2 กอง คือกองงานบริหารและกองงานเลขานุการ ฝ่ายงานในกองงานบริหาร แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือหน่วยงานฝ่ายจัดเตรียมและเผยแพร่พิตวา และหน่วยงานฝ่ายพิตวา มีหน้าที่เตรียมคำพิตวาและมีหน้าที่ทำการศึกษาข้อมูลทางวิชาการอื่นๆ ส่วนกองงานเลขานุการ ทำหน้าที่เลขานุการและจัดพิมพ์

การพิตวาในประเทศซาอุดีอาระเบีย การแต่งตั้งถอดถอนมุฟตี้อยู่เป็นอำนาจของกษัตริย์แห่งซาอุดีอาระเบีย

การพิตวาในประเทศซาอุดีอาระเบียใช้ทัศนะของสำนักกฎหมายอะหมัด บนพื้นฐานของการอ้างอิงแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามและการให้ความสำคัญกับทัศนะของอิบน์อุมัยยะฮ์ และอิบน์ญะอิม

การพิตวาในปัจจุบันเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาอูลามาอ่าวาฮ์ (هيئة كبار العلماء) การพิตวาโดยไม่มีอำนาจมีความผิดตามกฎหมาย

การพิตวาในมาเลเซียมีสองระดับคือการพิตวาระดับชาติและการพิตวาระดับรัฐ สภากษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการพิตวาในระดับชาติ ส่วนในระดับรัฐ กษัตริย์แห่งรัฐภายใต้คำแนะนำของสภาศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่แต่งตั้งบุคคลใดๆ ที่เหมาะสมเป็นมุฟตี

คณะกรรมการพิตวาระดับชาติประกอบไปด้วยมุฟตีในสหพันธรัฐมาเลเซียทุกคนและกรรมการอื่นที่สภากิจการศาสนาอิสลามแห่งมาเลเซียเป็นผู้แต่งตั้ง โดยมีสถาบัน JAKIM ทำหน้าที่เลขาธิการ ส่วนในระดับรัฐ โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันทุกรัฐ มุฟตีของรัฐต่างๆ อยู่ภายใต้โครงสร้างการบังคับบัญชาของสภาศาสนาอิสลามของรัฐ

การพิตวาในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซียอ้างอิงแหล่งที่มาหลักของบทบัญญัติอิสลามตามทัศนะหลักของสำนักกฎหมายอัลซาฟีฮ์ ยกเว้นรัฐเปอร์ลิส ที่กฎหมายให้อิสระแก่มุฟตีในการพิตวาโดยไม่ผูกมัดกับทัศนะของสำนักกฎหมายอิสลามใดๆ

รัฐต่างๆ ของมาเลเซียทุกรัฐมีกฎหมายบัญญัติให้คำพิตวาที่เผยแพร่ในหนังสือราชการผูกพันมุสลิมในฐานะกฎหมายของรัฐและบัญญัติความผิดฐานพิตวาโดยไม่มีอำนาจ

การพิตวาในประเทศบรูไนดารุสซาลาม สุลต่าน มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลใดๆที่เหมาะสมดำรงตำแหน่งมุฟตีแห่งประเทศบรูไนดารุสซาลาม และมีอำนาจยกเลิกการแต่งตั้งดังกล่าว

มุฟตีแห่งรัฐเป็นสมาชิกสภาศาสนาอิสลามโดยตำแหน่ง เป็นกรรมการกฎหมายของสภาศาสนาอิสลามร่วมกับคณะกรรมการอื่น ๆ

การพิตวาต้องอ้างอิงแหล่งที่มาหลักของบทบัญญัติอิสลามตามทัศนะหลักของนักกฎหมายอิสลามสำนักกฎหมายอัลชาฟีอีย์เว้นแต่สุลต่านจะบัญชาเป็นอย่างอื่น

กฎหมายประเทศบรูไนบัญญัติให้คำพิตวาที่ประกาศเผยแพร่ในหนังสือราชการจะผูกพันมุสลิมที่ยึดถือสำนักกฎหมายอัลชาฟีอีย์ทุกคนที่มีภูมิลำเนาในประเทศบรูไนดารุสซาลาม เว้นแต่มุสลิมที่ไม่ใช่เชื้อชาติมลายู และบัญญัติโทษในความผิดฐานทำการพิตวาหรือพยายามทำการพิตวาโดยไม่มีอำนาจ และความผิดฐานกระทำการตำหนิ หรือเหยียดหยามพิตวาใดๆ ของมุฟตีที่ออกอย่างถูกต้องตามเงื่อนไขในกฎหมายนี้

การพิตวาในประเทศอินโดนีเซีย ประเทศอินโดนีเซียไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการแต่งตั้งมุฟตีแห่งรัฐ ด้วยเหตุนี้องค์กรภาคประชาชนจึงเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิตวาโดยตนเองทั้งสิ้น เช่น สภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia –MUI) การพิตวาของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย อาจแบ่งได้ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ การพิตวาด้านผลิตภัณฑ์ทะเล พิตวาด้านเศรษฐศาสตร์อิสลาม และการพิตวาด้านสังคมทั่วไป

ในกระบวนการพิตวา เลขานุการของคณะกรรมการพิตวาจะต้องบันทึกรายงานการประชุมและสรุปผลการพิตวา และสามารถเชิญผู้เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้

การพิตวาจะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบ และคำนึงถึงความก้าวหน้าทางวิชาการในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกรณีพิตวาเสมอ

คำพิตวาของคณะกรรมการพิตวาจะถูกนำไปยังกองบริหารของสภาอุลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย เพื่อเผยแพร่ต่อไป

การพิตวาในประเทศสิงคโปร์ ในประเทศสิงคโปร์ การพิตวาเป็นการพิตวาในรูปแบบองค์คณะเรียกว่า คณะกรรมการกฎหมาย และจะต้องเป็นมติเอกฉันท์ของคณะกรรมการกฎหมายทั้งหมด หากกรณีใดที่ไม่สามารถมีมติเป็นเอกฉันท์ได้ ก็จะถูกส่งไปยังสภาสูงสุดของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ สมาชิกสภาจะเลือกทัศนะใดๆ ที่ยังประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด อย่างไรก็ตามข้อชี้ขาดที่ได้นี้ไม่ถือว่าเป็นคำพิตวาแต่เป็นข้อแนะนำทั่วไป คณะกรรมการกฎหมายมีวาระการดำรงตำแหน่งตามวาระที่ประธานาธิบดีสิงคโปร์เห็นสมควร

กฎหมายบัญญัติให้ประธานาธิบดีสาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นผู้แต่งตั้งมุฟตี และการแต่งตั้งจะต้องประกาศในหนังสือราชการ (Gazette) และในการแต่งตั้งมุฟตีของสิงคโปร์ของประธานาธิบดีจะแต่งตั้งตามการประชุมของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์

อำนาจหน้าที่ของมุฟตีสังคโปร์ได้แก่ เป็นประธานคณะกรรมการพิตวา ให้คำแนะนำด้านศาสนาแก่สภาสูงสุดของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ หรือคณะกรรมการอื่นๆ ของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ และมีอำนาจหน้าที่ทั้งด้านการเมืองและศาสนา ในทางการเมืองมุฟตีมีหน้าที่กระทำการพร้อมกับประธานาธิบดีและเลขาธิการ เพื่อการตัดสินใจใดๆ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน ส่วนหน้าที่ในทางศาสนาอิสลาม ได้แก่ การประกาศการเริ่มต้นเดือนเราะมาฎอน เชาวาลและอีตอัฎฮา จัดทำปฏิทินอิสลาม ประกาศปริมาณชะกาตฟิฎร์ ทำหน้าที่เกี่ยวกับคุฎบะฮุ ทดสอบและเห็นชอบการแต่งตั้งอิหม่ามและบิลาล ของมัสยิดในสิงคโปร์ และให้คำแนะนำด้านศาสนาอิสลามในกรณีต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ส่วนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกฎหมายของสิงคโปร์ได้แก่ การพิตวาและให้ความเห็นในปัญหาข้อกฎหมายอิสลามแก่ผู้ร้องขอตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และประชุมไม่น้อยกว่าเดือนละครั้ง

พระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลามบัญญัติให้คณะกรรมการกฎหมายจะต้องพิตวาตามสำนักกฎหมายอัลชาฟิฮียะ ยกเว้นกรณีจำเป็นหรือได้รับคำร้องขอความเห็นของสำนักกฎหมายใดๆ เป็นการเฉพาะ

สำนักงานมุฟตีเป็นเลขาธิการคณะกรรมการพิตวา ประกอบด้วยหัวหน้าและเจ้าหน้าที่สำนักงานสี่คน มีหน้าที่รับคำขอพิตวา ช่วยเหลือมุฟตีในการศึกษากรณีที่มีการขอพิตวา เผยแพร่เอกสารคำสอนศาสนาทั่วไป

การพิตวาในประเทศฟิลิปปินส์ ประมวลกฎหมายสภาพบุคคลมุสลิม ค.ศ.1977 ได้กำหนดให้มีนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม (Jurisconsult in Islamic Law) ทำหน้าที่พิตวาภายใต้การบังคับบัญชาของศาลฎีกา และบัญญัติให้จัดตั้งสำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์แต่งตั้งนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี และไม่ห้ามที่จะได้รับการแต่งตั้งอีก โดยไม่ได้กำหนดวิธีการเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการแต่งตั้งและการให้คำแนะนำต่อประธานาธิบดี

นิติกรด้านกฎหมายอิสลามต้องมีสัญชาติฟิลิปปินส์ อายุไม่น้อยกว่า 40 ปี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์เป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์เกี่ยวกับ อัลกุรอาน หะดีษ กฎหมายอิสลามและภาษาอาหรับ

นิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีอำนาจหน้าที่ชี้แจงทัศนคติทางกฎหมายอิสลามในกรณีใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลาม

สำนักงานถาวรของนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม ปัจจุบันอยู่ที่เมือง Zamboanga สำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีหน้าที่รวบรวมและทำการจัดพิมพ์คำชี้แจงทางกฎหมายอิสลามของนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม

นิติกรด้านกฎหมายอิสลามมีอำนาจบริหารสำนักงานนิติกรด้านกฎหมายอิสลาม มีอำนาจวางแผนการดำเนินงาน กำหนดและแต่งตั้งบุคลากรในสำนักงาน กำหนดค่าตอบแทนหรือเงินเดือนเท่ากับบุคลากรในด้านกฎหมายบ้านเมืองทั่วไป โดยการแต่งตั้งและการกำหนดค่าตอบแทนดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลฎีกา

การพิทวาในประเทศกัมพูชา กษัตริย์กัมพูชาได้แต่งตั้งมุฟตี๋ยกัมพูชาอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.2000 โดยมีสภามุฟตี๋ยที่ประกอบด้วยสมาชิก 5 คนเป็นผู้ช่วย และมีสมาชิกสภาชูรอที่มีสมาชิกสภา 42 คน มีหน้าที่ศึกษาและพิจารณาเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลามทั้งสภามุฟตี๋ยและสภาชูรออยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของมุฟตี๋ย นอกจากนี้มุฟตี๋ยยังมีหน้าที่แต่งตั้งอิหม่ามประจำจังหวัด อิหม่ามประจำอำเภอ และให้ความเห็นชอบในการเลือกอิหม่ามประจำมัสยิด

5.1.2 ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิทวาในประเด็นความจำเป็นของมุฟตี๋ยแห่งประเทศไทย

ในปัจจุบัน พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 บัญญัติให้จุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพิทวาแต่เพียงผู้เดียว ยกเว้นกรณีพิทวาเกี่ยวกับการรับรองกิจการอิสลามของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 18(9) และมาตรา 26(13) และการพิทวาเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยของคณะที่ปรึกษาธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยตามความในพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545 มาตรา 32

การศึกษาความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิทวาในประเด็นความจำเป็นของมุฟตี๋ยแห่งประเทศไทย จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นนี้พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นพ้องต้องกัน มุฟตี๋ยมีความจำเป็นสำหรับมุสลิมไทย ด้วยเหตุผลด้านต่าง ๆ ดังนี้

มุฟตี๋ยมีความจำเป็นสำหรับมุสลิมไทย ด้วยเหตุผลด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุผลด้านบทบัญญัติศาสนา การพิทวาเป็นข้อบังคับประการหนึ่งในบทบัญญัติอิสลาม เพราะจะต้องมีผู้ชี้ขาดทางศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของการพิทวาที่เป็นภารกิจทางศาสนาอิสลามที่สำคัญประการหนึ่ง และเป็นอำนาจหน้าที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างสูง ที่ผู้พิทวาจะต้องทำหน้าที่ชี้แจงบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามที่มาจากอัลลอฮ์ มุฟตี๋ยจึงทำหน้าที่เช่นเดียวกับนบีในการชี้แจงบทบัญญัติทางศาสนาที่มาจากอัลลอฮ์ ชูบานะฮฺวะตาอาลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ไม่ใช่รัฐอิสลามที่ไม่ได้ใช้กฎหมายอิสลามในการดำเนินชีวิต ยกเว้นบางเรื่อง เช่น กรณีของครอบครัวมรดกของมุสลิม ยิ่งมีความจำเป็นด้วยเหตุผล

สองส่วนคือ เพื่อการกำหนดบทบาททำที่ของรัฐต่อมุสลิม และการปฏิบัติของมุสลิมในรัฐที่ไม่ใช่รัฐอิสลาม ที่อาจจะมามีวิธีปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง เพราะมีบางกรณีที่มีความเกี่ยวพันกับหลักศรัทธาของมุสลิม และการปฏิบัติตัวในสังคมที่ประกอบด้วยศาสนิกต่างๆ ซึ่งจะเป็นปัญหาสำหรับมุสลิมในฐานะที่ป็นพลเมือง และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อมุสลิม และการปฏิบัติตนของมุสลิมต่อมุสลิม และการประกอบอาชีพของมุสลิม ถ้าไม่มีคำวินิจฉัยในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ให้ชัดเจน มุสลิมจะมีความยากลำบากในการดำเนินชีวิตมาก ผู้วินิจฉัยบทบัญญัติศาสนาอย่างสูงสำหรับมุสลิมในประเทศไทย แม้ว่าจะมีจุฬาราชมนตรีและผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีทำหน้าที่มุฟตียวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามแล้วก็ตาม

2. ความจำเป็นด้านการปกครองในอิสลาม ที่จะต้องมีกฎหมาย มีการเชื่อฟังผู้นำ อันจะทำให้สังคมมีความเป็นเอกภาพและมีความสุข การมีมุฟตียที่มีกฎหมายรองรับจึงเป็นความจำเป็นทางศาสนาอิสลาม ในรัฐอิสลามและสังคมมุสลิมจะมีตำแหน่งเฉพาะสำหรับหน้าที่นี้

3. เหตุผลด้านการประยุกต์ใช้กฎหมายอิสลาม เพราะตัวบททางศาสนามีจำนวนจำกัด แต่เหตุการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นมาก่อน มีอยู่เสมอ การมีฟัตวาจึงเป็นการทำให้อิสลามทันสมัยอยู่เสมอ เพราะเป็นการปรับตัวบททางศาสนากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ เหล่านี้

4. เป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของมุสลิมต่ออิสลาม เนื่องจากมุสลิมในประเทศไทยมีปัญหาทางศาสนาอิสลามแต่ไม่มีคำตอบ และมุสลิมโดยทั่วไปไม่สามารถเข้าใจอิสลามได้ มีกรณีบางอย่างที่มุสลิมทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำไปโดยทึกทักว่าเป็นหลักการอิสลามที่ถูกต้อง หรือชี้แจงต่อผู้อื่นถึงข้อวินิจฉัย ทำให้อิสลามต้องมัวหมอง มุฟตียจึงมีหน้าที่ต้องอธิบายหลักการศาสนาอิสลามให้เป็นที่เข้าใจโดยทั่วกัน การฟัตวาจึงเป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของมุสลิมต่ออิสลาม

5. เป็นการแก้ปัญหาคาไรไม่ยอมรับของภาครัฐและประชาชนต่อคำวินิจฉัยของจุฬาราชมนตรี เนื่องจากมีประชาชนที่ไม่ยอมรับฟัตวาของจุฬาราชมนตรี ดังนั้นการให้มีมุฟตียแห่งประเทศไทย ที่มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม จะทำให้คำวินิจฉัยเหล่านั้นผูกพันประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการอิสลามได้

6. การให้มีตำแหน่งมุฟตีย จะทำให้มีผลทำให้สังคมมีความเป็นเอกภาพ การให้มีตำแหน่งมุฟตียจึงเป็นการสร้างความปึกแผ่นของสังคมมุสลิม เพราะว่า เมื่อมีการชี้ชัดว่าจุฬาราชมนตรี มีอำนาจหน้าที่ฟัตวา เมื่อมีการชี้ชัดเช่นนี้ เมื่อจุฬาราชมนตรีกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ก็น่าจะสามารถแก้ปัญหาคาไรไม่แน่นอนในการกำหนดวันสำคัญทางศาสนาได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ การให้มีตำแหน่งมุฟตียมีความสำคัญต่อความเป็นเอกภาพภายในของ

สังคมมุสลิมและยังมีผลต่อศาสนิกอื่นด้วย การที่ไม่มีคำพิตวาของจุฬาราชมนตรีที่ผูกพันทั้งภาครัฐและประชาชน จะทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติ โรงเรียนต่างๆ มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ตามความรู้ความเข้าใจของสังคมนั้น ๆ

ส่วนกรณีการทำหน้าที่มุฟตีของจุฬาราชมนตรี และความจำเป็นของมุฟตีแห่งประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) มีความเห็นเป็น 3 ทิศนะ ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ จำนวน 10 คน เห็นว่าไม่อาจชี้ขาดได้อย่างเด็ดขาดว่า จุฬาราชมนตรีดำรงอยู่ในสถานะใด และจำเป็นต้องให้มีตำแหน่งมุฟตีแห่งประเทศไทยหรือไม่ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน เห็นว่าจุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีแล้ว 3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 คน เห็นว่าจุฬาราชมนตรีไม่ใช่มุฟตี

เหตุผลที่ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าจะไม่อาจชี้ขาดได้อย่างเด็ดขาดว่า จุฬาราชมนตรีดำรงอยู่ในสถานะใด และจำเป็นต้องให้มีตำแหน่งมุฟตีแห่งประเทศไทยหรือไม่ เนื่องจากเหตุผลดังนี้

1. มีความสับสนระหว่างจุฬาราชมนตรีในฐานะผู้นำมุสลิมในเชิงสัญลักษณ์ที่มุสลิมจะต้องมีผู้นำตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามในสถานภาพของจุฬาราชมนตรีในประวัติศาสตร์หรือการเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ตามมาตรา 6 หรือประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และอำนาจเกี่ยวกับการวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 อันเป็นอำนาจเกี่ยวกับเรื่องทางวิชาการด้านตุลาการ

2. การที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเห็นว่า การพิตวาไม่ได้เป็นอำนาจของจุฬาราชมนตรีแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเช่นกัน กรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงมีฝ่ายพิตवादด้วย แม้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 จะให้อำนาจเกี่ยวกับพิตวาบางประการแก่จุฬาราชมนตรีแต่เพียงผู้เดียว ก็ตาม

3. ทศนคติของสังคมมุสลิมโดยทั่วไป ภาพของจุฬาราชมนตรียังไม่ใช่มุฟตี เมื่อมุสลิมต้องการขอวินิจฉัยทางศาสนาก็จะไปขอคำวินิจฉัยจากอิหม่าม โต๊ะครู นักวิชาการอิสลาม กรรมการอิสลามประจำจังหวัด ความต้องการขอวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามในชีวิตประจำวันของมุสลิมโดยทั่วไป ไม่ได้เกี่ยวข้องกับจุฬาราชมนตรีแต่ประการใด

4. ปัญหาการให้ความสำคัญและการแบ่งเวลาการทำงานในหน้าที่พิตวามีน้อยอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่าในระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของจุฬาราชมนตรีแต่ละท่านมีการพิตวาน้อยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นเอกสารตามมาตรฐานของสถาบันพิตวาทั่วไป เนื่องจากปัญหาที่สังคมมุสลิมประสบใหม่ๆ มีมากกว่าที่เกิดขึ้นในอดีต พิตวาของ

จุฬาราชมนตรีในอดีตที่มีเพียงน้อยนิด ไม่เพียงพอต่อความจำเป็นของสังคมมุสลิมปัจจุบัน และปัญหาไม่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนา

5. การมีตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี โดยไม่มีคณะกรรมการพัฒนา หรือคณะผู้วินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามอย่างเป็นทางการ เป็นเอกเทศ ทำให้เกิดปัญหาในเชิงโครงสร้างทางกฎหมายบ้านเมืองของสังคมมุสลิม เพราะชื่อของคณะกรรมการก็มีศักดิ์และเกียรติภูมิในเชิงโครงสร้างทางกฎหมายบ้านเมืองของสังคมมุสลิม คำว่า “ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี” ไม่อาจทดแทนความรู้สึกที่สังคมมุสลิมมองว่าสังคมยังขาดองค์ประกอบหลักด้านการพัฒนาในเชิงกฎหมายบ้านเมือง อีกทั้ง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี นั้น ไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้วินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามหรือพัฒนาได้ทุกคน จึงไม่อาจเป็นองค์คณะผู้วินิจฉัยได้

ความเห็นส่วนน้อยที่เห็นว่าจุฬาราชมนตรี มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนา พิจารณาจากการทำหน้าที่พิจารณาประเด็นปัญหาด้านศาสนาอิสลามของจุฬาราชมนตรี แม้ว่า จะไม่มีรูปแบบเหมือนกับระบบพัฒนาในประเทศอื่นๆ

ความเห็นส่วนน้อยที่เห็นว่าจุฬาราชมนตรี ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนา พิจารณาจากสถานภาพทางประวัติศาสตร์ที่จุฬาราชมนตรีมีสถานภาพของผู้นำมุสลิมและที่ปรึกษาของทางราชการ กฎหมายปัจจุบันก็ไม่ได้ให้อำนาจหน้าที่นี้แก่จุฬาราชมนตรี จุฬาราชมนตรีจึงไม่ใช่มุฟตี๋ แม้ว่าการแปลความหมาย จุฬาราชมนตรี ในภาษาอาหรับ จะใช้คำว่า “ชัฮคูลอิสลาม” ซึ่งความจริงแล้วสมญานาม “ชัฮคูลอิสลาม” ในโลกมุสลิมจะมีหน้าที่แตกต่างจาก “ชัฮคูลอิสลาม” ในบริบทของประเทศไทย เพราะมุฟตี๋ในประเทศอื่นๆ จะแตกต่างกับจุฬาราชมนตรีของประเทศไทย

5.1.3 ความเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาในประเด็นความเป็นไปได้ของมุฟตี๋แห่งประเทศไทย

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนา เห็นว่าความเป็นไปได้ของมุฟตี๋แห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ส่วนใหญ่ จำนวน 12 คน ไม่สามารถตอบได้อย่างชัดเจนว่าจะเลือกแนวทางใดระหว่างการให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตี๋ โดยตำแหน่งและการให้มีตำแหน่งมุฟตี๋โดยเอกเทศ และไม่ขัดข้องที่จะให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตี๋โดยตำแหน่งหรือแยกกันเป็นเอกเทศก็ได้ ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนน้อย จำนวน 4 คน เห็นควรให้มีมุฟตี๋โดยเฉพาะ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน ไม่ตอบคำถามนี้ แต่เมื่อพิจารณาที่ความเป็นไปได้ ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ จำนวน 15 คนเห็นพ้องกันว่า การให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตี๋โดยตำแหน่งมีความเป็นไปได้มากที่สุด เพราะจุฬาราชมนตรีเป็นตำแหน่งที่เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยโดยทั่วไปตลอดระยะเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์

ไทย การส่งเสริมสถานภาพของจุฬาราชมนตรีให้เข้มแข็งจะได้รับการยอมรับจากสังคมมากกว่า การที่จะเสนอร่างกฎหมายใหม่ที่จะให้มีตำแหน่งมุฟตี้อย่างเป็นเอกเทศ อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) มีทัศนคติต่างกันในกรณีอุปสรรคสำคัญในการเสนอร่างพระราชบัญญัติมุฟตี้อย่างประเทศไทย พ.ศ..... บางคนเห็นว่าปัญหาสำคัญที่สุดคือการหาข้อสรุปในกรณีนี้ในระหว่างมุสลิมด้วยกัน ในขณะที่บางคนมองว่า การหาข้อสรุปในกรณีมุฟตี้อย่างในระหว่างมุสลิมด้วยกันและการคัดค้านจากฝ่ายอื่น ๆ ก็เป็นปัญหาสำคัญพอ ๆ กัน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) กลุ่มนี้จึงเห็นพ้องต้องกันว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่แล้วจะสะดวกรวดเร็วยิ่งกว่า แม้ว่าในระยะยาวแล้วก็ควรจะให้ให้มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับมุฟตี้อย่างและระบบการพิทักษ์ก็ตาม ทั้งนี้โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ส่วนใหญ่จำนวน 9 คน เห็นว่า ควรให้มุสลิมในประเทศไทยภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนในการผู้สรรหาจุฬาราชมนตรีตามความเหมาะสม ไม่ควรจำกัดเฉพาะคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) บางส่วน จำนวน 6 คน มีทัศนคติให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้สรรหาจุฬาราชมนตรีที่จะมาทำหน้าที่ทั้งในฐานะผู้นำมุสลิมและผู้วินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลาม นั้นมีความเหมาะสมแล้ว

กรณีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี ในปัจจุบันเป็นอำนาจของจุฬาราชมนตรีแต่เพียงผู้เดียวนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ จำนวน 9 คน เห็นว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนทำให้คำพิพากษาของจุฬาราชมนตรี ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมมุสลิมร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนน้อย จำนวน 5 คน เห็นว่า กรณีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี ในปัจจุบันเป็นอำนาจของจุฬาราชมนตรีแต่เพียงผู้เดียวนั้น ไม่ได้เป็นปัจจัยในการทำให้คำพิพากษาของจุฬาราชมนตรี ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมมุสลิมแต่อย่างใด

ปัญหาเกี่ยวกับชื่อ คุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีที่มีอำนาจพิทักษ์ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง ที่ทำให้เกิดปัญหาการยอมรับอำนาจการวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

5.1.4 รูปแบบของการพิทักษ์ในประเทศไทย

การพิทักษ์ในบริบทประเทศไทย มีกรณีสำคัญที่ต้องนำไปประกอบการพิจารณารูปแบบของระบบพิทักษ์ในบริบทประเทศไทย 3 ประการ คือ 1) ทางเลือกด้านภาษา 2) ทางเลือกด้านการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐ 3) ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

ทางเลือกด้านภาษา

ทางเลือกด้านภาษามีความสำคัญต่อระบบฟัตวาในบริบทประเทศไทยตามแนวทางในการใช้ระบบฟัตวาอย่างมีกฎหมายรองรับโดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐหรือการใช้แนวทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ส่วนทางเลือกด้านการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้การฟัตวามีศักยภาพและระบบที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามความล่าช้าในกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐ รูปแบบฟัตวาในประเทศไทย จึงอาจใช้แนวทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ซึ่งได้แก่การที่จุฬาราชมนตรีใช้อำนาจผู้นำสูงสุดของมุสลิมตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลาม

ทางเลือกด้านการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐ

รูปแบบของระบบฟัตวาในบริบทประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มีประเด็นพิจารณาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นโครงสร้างการบริหารและอำนาจหน้าที่ขององค์กรศาสนาอิสลาม 2) ประเด็นอำนาจผูกพันของฟัตวาในบริบทประเทศไทย

1) รูปแบบของระบบฟัตวาในบริบทประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ประเด็นโครงสร้างการบริหารและอำนาจหน้าที่ขององค์กรศาสนาอิสลาม

รูปแบบของมูฟตีแห่งประเทศไทย ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 จึงอาจเป็นไปได้ 3 รูปแบบคือ

1. ให้จุฬาราชมนตรีเป็นมูฟตีโดยตำแหน่ง โดยที่จุฬาราชมนตรีไม่ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
2. ให้มีการแยกระหว่างจุฬาราชมนตรีกับมูฟตี โดยให้จุฬาราชมนตรี ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นผู้บริหารองค์กรศาสนาอิสลาม และสรรหามูฟตีมาทำหน้าที่ฟัตวา โดยไม่เกี่ยวกับงานด้านบริหาร
3. ให้จุฬาราชมนตรีเป็นมูฟตี และประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยโดยตำแหน่ง

แนวทางแรก จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีโดยตำแหน่ง โดยที่จุฬาราชมนตรีไม่ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีโดยตำแหน่ง โดยที่จุฬาราชมนตรีไม่ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรณีผู้ที่มีอำนาจหน้าที่พิตวา ทางเลือกมีอยู่ 2 ทาง คือ

1. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เพียงเล็กน้อย

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เพียงเล็กน้อย ดำเนินการโดยแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะประเด็นหลัก 5 ประเด็น คือ 1) สถานภาพของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 6 2) อำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 8 3) งบประมาณ 4) สำนักงานพิตวา 5) การสรรหาประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มาตรา 16

2. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพิตวาอย่างสมบูรณ์

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิตวาอย่างสมบูรณ์ จำนวน 10 ประเด็น ได้แก่ 1) สถานภาพของจุฬาราชมนตรี 2) คุณสมบัติของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 7 3) อำนาจหน้าที่พิตวาและชื่อยกเว้น 4) คณะกรรมการพิตวา 4) งบประมาณ 5) คณะกรรมการพิตวา 6) สำนักงานพิตวา 7) กฎกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยผู้สรรหาจุฬาราชมนตรี 8) กฎกระทรวงว่าด้วยกรรมการพิตวา 9) ระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยขั้นตอนตรวจสอบคุณสมบัติด้านความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม 10) ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่ประเด็นสถานภาพจุฬาราชมนตรีที่เป็นทั้งผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย และเป็นมุฟตีแห่งประเทศไทย อำนาจหน้าที่วินิจฉัยข้อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม การเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลาง

อิสลามแห่งประเทศไทย คุณสมบัติของจุฬาราชมนตรีจะต้องมีการบรรยายละเอียดให้ชัดเจน ผู้สรรหาจุฬาราชมนตรีที่ควรให้นักวิชาการด้านศาสนาอิสลามมีส่วนร่วมเป็นผู้สรรหา และข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการพิตวา

ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการพิตวา คณะกรรมการ ควรมีชื่อว่า “ คณะกรรมการวินิจฉัยข้อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ” มาจากการโปรดเกล้า ฯ จากกรรมการ ซึ่งจุฬาราชมนตรีและคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้สรรหา มีจำนวน ประมาณ 11คน ประกอบด้วยจุฬาราชมนตรีเป็นประธานกรรมการ รองประธานจำนวน 2 คน กรรมการ จำนวน 8 คน และเลขานุการ โดยมีกฎกระทรวงกำหนดวิธีการสรรหา คณะกรรมการพิตวา ให้เหมาะสมที่สุด และควรที่จะให้นักวิชาการด้านศาสนาอิสลามมีส่วนร่วม เป็นผู้สรรหา

คณะกรรมการพิตวานั้น จะต้องกำหนดคุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้าน ศาสนาอิสลามให้ชัดเจน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิตวา ประกอบด้วยการ วินิจฉัยข้อบัญญัติ แห่งศาสนาอิสลาม ออกระเบียบว่าด้วยการวินิจฉัยข้อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และหน้าที่ อื่นที่เกี่ยวข้องกับการพิตวา ส่วนอำนาจหน้าที่ในการพิตวาด้านการรับรองผลิตภัณฑ์ฮาลาล เป็นกรณีที่ต้องการหาทางออกที่เหมาะสม การพ้นจากตำแหน่ง

การดำรงตำแหน่งคณะกรรมการพิตวา อาจกำหนดวาระละประมาณ 6 ปี ให้มีสำนักงานคณะกรรมการพิตวา เป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการพิตวาเป็น ตัวแทนของสำนักงาน

ให้มีเงินอุดหนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการพิตวาตามที่กำหนดในพระ ราชกฤษฎีกา

ส่วนระเบียบคณะกรรมการพิตวาว่าด้วยการพิตวา ควรกำหนดวิธีการพิตวา โดยกำหนดวิธีการพิตวาตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ โดยการกำหนดประเด็นหลัก ๆ คือ อำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพิตวา วิธีขอคำพิตวา วิธีการพิตวา แหล่งที่มาของคำพิตวา และทัศนคติหลักในการพิตวา

แนวทางที่ 2 ให้มีมุฟตีย์ทำหน้าที่พิตวาโดยเฉพาะ ไม่เกี่ยวกับงานด้าน บริหาร โดยให้จุฬาราชมนตรีทำหน้าที่บริหารองค์กรศาสนาอิสลาม และเป็นผู้บังคับบัญชาของ มุฟตีย์

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทุกประเด็น จำนวน 12 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณสมบัติของ จุฬาราชมนตรี ในมาตรา 7 2) อำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 8 3) ข้อกำหนดว่าด้วยคุณสมบัติ 4) อำนาจหน้าที่ของมุฟตี 5) การแต่งตั้งถอดถอน คณะกรรมการพิตวา ชื่อ คุณสมบัติ การแต่งตั้ง และอำนาจหน้าที่ 6) งบประมาณ 7) สำนักงานพิตวา เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน และอำนาจหน้าที่ 8) กฎกระทรวงว่าด้วยการสรรหามุฟตี 9) กฎกระทรวงว่าด้วยการสรรหาคณะกรรมการพิตวา 10) กฎกระทรวงว่าด้วยวิธีการพิตวาตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุด 11) ระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยขั้นตอนตรวจสอบคุณสมบัติด้านความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม 12) ระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล

การดำเนินการตามแนวทางนี้ จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ในประเด็นอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี โดยให้จุฬาราชมนตรีไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพิตวา ข้อกำหนดกรณีคุณสมบัติมุฟตี ให้ใช้ตามรูปแบบที่ 1 การสรรหามุฟตี ให้ดำเนินการโดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศประชุมคัดเลือกมุฟตีแห่งประเทศไทย จากจำนวนผู้ที่ได้รับการสรรหาเป็นกรรมการพิตวา จำนวน 11 คน เป็นมุฟตีแห่งประเทศไทย เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป มุฟตีหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการพิตวา

ส่วนข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการพิตวา คุณสมบัติ การแต่งตั้งถอดถอน และอำนาจหน้าที่ เช่น ชื่อ จำนวน คุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ วาระการดำรงตำแหน่ง ควรกำหนดเช่นเดียวกับแนวทางแรกที่ให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตี

ส่วนระเบียบคณะกรรมการพิตวาแห่งประเทศไทยว่าด้วย การพิตวา ควรกำหนดวิธีการพิตวา โดยกำหนดวิธีการพิตวาตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการเช่นเดียวกับแนวทางแรก

แนวทางที่ 3 ให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตี และประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยตำแหน่ง

การให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีโดยตำแหน่งและประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรณีผู้ที่มีอำนาจหน้าที่พิตวา ทางเลือกมีอยู่ 2 ทาง คือ

ทางเลือกที่ 1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เพียงเล็กน้อย โดยแก้ไขเพียงแค่ประเด็นการกำหนดให้จุฬาราชมนตรี เป็นมุฟตีแห่งประเทศไทย มีอำนาจหน้าที่พิตวาและประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีการกำหนดรายละเอียด

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เพียงเล็กน้อย ดำเนินการโดยแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ 1) สถานภาพของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 6 2) อำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 8 3) งบประมาณ 4) สำนักงานพิตวา

การดำเนินการตามทางเลือกนี้ มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กรณีอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี ที่ควรกำหนดอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีด้านการพิตวาให้ชัดเจน ให้เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปอย่างชัดเจนว่า จุฬาราชมนตรี มีศักดิ์ ภารกิจและอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับมุฟตี และให้มีสำนักจุฬาราชมนตรี เป็นนิติบุคคล รองรับภารกิจด้านการพิตวาของจุฬาราชมนตรี

ทางเลือกที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์

การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิตวาอย่างสมบูรณ์ จำนวน 10 ประเด็น เช่นเดียวกับทางเลือกที่หนึ่งที่กำหนดให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีโดยตำแหน่งและให้มีประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยแยกออกไปเป็นเอกเทศ ได้แก่ 1) สถานภาพของจุฬาราชมนตรี 2) คุณสมบัติของจุฬาราชมนตรี ในมาตรา 7 3) อำนาจหน้าที่พิตวาและข้อยกเว้น 4) คณะกรรมการพิตวา 4) งบประมาณ 5) คณะกรรมการพิตวา 6) สำนักงานพิตวา 7) กฎกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยผู้สรรหาจุฬาราชมนตรี 8) กฎกระทรวงว่าด้วยกรรมการพิตวา 9) ระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยขั้นตอนตรวจสอบคุณสมบัติด้านความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม 10) ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล

2) รูปแบบของระบบพิตวาในบริบทประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ประเด็นอำนาจผูกพันของพิตวาในบริบทประเทศไทย

ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในประเด็นอำนาจผูกพันของพิตวาในบริบทประเทศไทยคือ การให้การพิตวามีผลผูกพันแบบหลวมๆ ในรูปแบบของการพิตวาผูกพันเฉพาะมุสลิมบางส่วน คือ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้พิตวาของมุฟตีแห่งประเทศไทย มีผลผูกพันต่อ

องค์การศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 ก่อน ซึ่งหมายถึงการพิทวาของรัฐมีผลผูกพันกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย มีประเด็นพิจารณา 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การใช้อำนาจผู้นำสูงสุดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามจัดระบบพิทวาในประเทศไทย 2) วิธีการสร้างความยอมรับอำนาจพิทวาของจุฬาราชมนตรีโดยการบัยอะฮ์

1) ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย : การใช้อำนาจผู้นำสูงสุดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามแต่งตั้งมุฟตี

1) ความล่าช้าที่เกิดจากอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐ รูปแบบพิทวาในประเทศไทย อาจใช้ทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายได้แก่ การใช้อำนาจผู้นำสูงสุดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามแต่งตั้งมุฟตี และจัดหางบประมาณด้วยตนเองตามวิธีการในบทบัญญัติอิสลามและมีการกำหนดรายละเอียดในกรณีคณะกรรมการพิทวา วาระการดำรงตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ และระเบียบปฏิบัติงาน โดยมีการกำหนดรายละเอียดในกรณีที่จำเป็นสำหรับกระบวนการพิทวา ในกรณีผู้มีอำนาจสรรหาคณะกรรมการพิทวา คุณสมบัติคณะกรรมการพิทวา วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการพิทวา อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพิทวา และระเบียบปฏิบัติงานของคณะกรรมการพิทวา

2) ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย : อำนาจผูกพันของพิทวาในบริบทประเทศไทย

กรณีที่ใช้ทางเลือกที่กำหนดให้จุฬาราชมนตรีทำหน้าที่พิทวาหรือเป็นมุฟตี วิธีบัยอะฮ์เป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อการสร้างความยอมรับอำนาจพิทวาของจุฬาราชมนตรีอย่างยิ่ง

วิธีการบัยอะฮ์สำหรับการให้สัตยาบันแก่จุฬาราชมนตรีอาจดำเนินการด้วยวิธีการบัยอะฮ์ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั่วประเทศ และประชาชนมุสลิมทั่วไป

การบัยอะฮฺอาจดำเนินการโดยให้จุฬาราชมนตรีและคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยใช้อำนาจผู้นำมุสลิมกำหนดระเบียบว่าด้วยการบัยอะฮฺจุฬาราชมนตรีในกรณีผู้มีอำนาจจัดการบัยอะฮฺ ผู้มีหน้าที่บัยอะฮฺ และวิธีการบัยอะฮฺ

5.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่องมูฟตีแห่งประเทศไทย : ความจำเป็น ความเป็นไปได้ และรูปแบบ ผู้วิจัยจะอภิปรายประเด็น ความจำเป็นของตำแหน่งมูฟตีแห่งประเทศไทย คุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลาม การจัดการความแตกต่างในการพัฒนาของมุสลิมในประเทศไทย การพัฒนาแบบองค์คณะ อำนาจผูกพันของฟัตวาและทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

ความจำเป็นของตำแหน่งมูฟตีแห่งประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เห็นว่า มูฟตีมีความจำเป็นสำหรับมุสลิมไทย ด้วยเหตุผลด้านบทบัญญัติศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของอัลนะวะวีและอิบนุญญัยม์ เห็นว่า การพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมุสลิมในระดับวาญิบ (Al-Nawawi, 1995a : 72,79 ; Ibn Nujaim, 1413H : 290) และอัลชาฎิบี ที่เห็นว่าสถานภาพของมูฟตีนั้นมีความสูงส่งในระดับผู้มีอำนาจบัญญัติกฎหมายในนัยหนึ่ง (الشارح) โดยเห็นว่าสิ่งที่มูฟตีนำมาบอกกล่าวนั้นเป็นบทบัญญัติของศาสนา ซึ่งอาจจะเป็นการสื่อสารจากอัลลอฮฺและเราะฮฺลโดยตรง หรืออาจเป็นการอิจญ์ติฮาดจากตัวบท ซึ่งวิธีแรกเป็นการสื่อสาร ส่วนวิธีที่สองทำหน้าที่แทนในการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งอำนาจบัญญัติกฎหมายนั้นเป็นอำนาจของอัลลอฮฺและเราะฮฺล (Al-Shatibi, 1997 : 255) และอิบนุกัยยิมที่เห็นว่ามูฟตี มีสถานะเป็น “ผู้ลงนามแทนอัลลอฮฺ” (الموقع عن الله) (Ibn Qaiyim, 1423a : 15, 17) และผลการวิจัยยังพบว่าความจำเป็นของตำแหน่งมูฟตีแห่งประเทศไทยยังขาดความชัดเจนอยู่ เนื่องจากคำตอบมักจะเป็นการมองปัญหาเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาและผู้ที่มีอำนาจหน้าที่พัฒนาในประเทศไทย อันได้แก่จุฬาราชมนตรี กรรมการอิสลามประจำจังหวัด โต๊ะครูและนักวิชาการอิสลาม ทั้งนี้เป็นเพราะปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพ คุณสมบัติ และอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด กระบวนการพัฒนาและคุณสมบัติของมูฟตีตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลาม ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากกรณีความสัมพันธ์ระหว่างจุฬาราชมนตรีกับการพัฒนานั้น ที่ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าจุฬาราชมนตรีมีหลายสถานภาพ ไม่อาจชี้ขาดได้อย่างเด็ดขาดว่า จุฬาราชมนตรีดำรงอยู่ในสถานะใด ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งเห็นว่าความสับสนระหว่างจุฬาราชมนตรีกับตำแหน่งมูฟตี ก็เช่นเดียวกับความไม่ชัดเจนในกรณีของ

ตะไต้ะยุติธรรมกับตำแหน่งกอฎีย์ ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านหนึ่ง เห็นว่า จากการพิจารณากฎหมายโดยรวม ตั้งแต่การเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 หรือ ประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และอำนาจเกี่ยวกับการวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 อันเป็นอำนาจเกี่ยวกับเรื่องทางวิชาการด้านตุลาการ น่าจะถือได้ว่าจุฬาราชมนตรีมีอำนาจพิทวาได้ อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเห็นว่าทัศนะดังกล่าวอยู่ในชั้นสันนิษฐานเท่านั้น ไม่ได้เป็นข้อกฎหมายที่ชัดเจน ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านกลับเห็นว่า ในเมื่อกฎหมายไม่ได้ระบุว่าจุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่พิทวา จุฬาราชมนตรีก็ไม่ได้เป็นมุฟตีย์ การที่จะให้มีมุฟตีย์จึงต้องให้มีกฎหมายรองรับเท่านั้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ทำหน้าที่พิทวามีความจำเป็น แต่ไม่แน่ใจว่าควรมีตำแหน่งมุฟตีย์เพื่อมาทำหน้าที่พิทวาโดยเฉพาะหรือไม่ เพราะไม่แน่ใจว่าจะซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีหรือไม่ และไม่แน่ใจสถานภาพของจุฬาราชมนตรีว่าอยู่ในสถานะใด

ความไม่ชัดเจนเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากสถานภาพของจุฬาราชมนตรีในฐานะผู้นำมุสลิม ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 การที่กฎหมายบัญญัติว่าจุฬาราชมนตรีเป็น “ผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย” หมายถึงอิหม่าม หรือผู้นำของมุสลิมทั้งหมด ก็ไม่มีความชัดเจนว่าจะต้องเป็นมุฟตีย์ควบคู่กันไปด้วย แม้ว่าคำว่า “ผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย” จะหมายความถึงเป็นผู้นำทั่วไปทุก ๆ ด้าน ซึ่งรวมถึงอำนาจหน้าที่พิทวาอยู่ด้วยก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องทำหน้าที่พิทวาเหมือนมุฟตีย์ที่มีอำนาจหน้าที่เฉพาะ ซึ่งอำนาจหน้าที่ด้านการเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยเป็นอำนาจหน้าที่ที่สอดคล้องกับของพระราชบัญญัติที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม” ไม่ใช่พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการพิทวาซึ่งเป็นอำนาจด้านตุลาการ ส่วนสถานภาพของจุฬาราชมนตรีในฐานะประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยดังนี้

(1) ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ให้คำปรึกษาหรือขอแนะนำเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(3) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลาง อิสลาม แห่งประเทศไทยมอบหมาย

(4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผล ประโยชน์ของ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด

(5) ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงาน ของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(6) ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัด ที่ไม่มี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่ง ประเทศไทยจะ มอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ใกล้เคียงปฏิบัติ หน้าที่แทนก็ได้

(7) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามมาตรา 41

(8) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของ สำนักงาน คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

(9) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม

(10) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษา ศาสนา อิสลาม

(11) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับ ศาสนา อิสลาม

(12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้
จะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ตามมาตรานี้เป็นอำนาจในด้านบริหารองค์กรศาสนา อิสลามเป็นหลัก ซึ่งเป็นอำนาจที่กว้างขวางมากกว่าอำนาจของมุฟตีในความรู้ของคนทั่วไป ส่วนอำนาจเกี่ยวกับการวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ตาม มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 นั้นก็ยังขาดความ ชัดเจนว่าจุฬาราชมนตรี มีอำนาจในการวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เพราะ มาตรา 8 บัญญัติว่าจุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนา อิสลาม

(2) แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนา อิสลาม

(3) ออกประกาศแจ้งผลการตรวจจันทร์ตามมาตรา 35 (11)เพื่อกำหนดวัน สำคัญทางศาสนา

(4) ออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

อนุมาตราต่างๆ ของมาตรานี้ที่เกี่ยวข้องกับการพิทวา คือ (2)(3)(4) นั้น เป็นการบัญญัติเพียงแค่อำนาจการประกาศเท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจในการวินิจฉัย แต่ในการปฏิบัติจริง จุฬาราชมนตรีทำหน้าที่วินิจฉัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามด้วย รูปแบบการพิทวาของจุฬาราชมนตรีจึงเป็นการพิทวาที่เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของผู้นำมุสลิมโดยอ้างอิงบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามเป็นหลัก ประกอบมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งวิธีการวินิจฉัยนั้นโดยปกติแล้ว จุฬาราชมนตรีจะใช้วิธีการวินิจฉัยแบบองค์คณะ ตามข้อวินิจฉัยของคณะผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีที่จุฬาราชมนตรีแต่งตั้งตามมาตรา 8 (2) เพียงแต่รูปแบบการวินิจฉัยแบบองค์คณะนั้นยังขาดความชัดเจนว่าองค์คณะมีอำนาจวินิจฉัยหรือมีอำนาจเพียงแค้ให้คำปรึกษาที่ไม่ผูกพันจุฬาราชมนตรี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของจุฬาราชมนตรีเป็นสำคัญ

นอกจากนั้นบทบาทหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีเองก็ไม่ได้มีบทบาทในฐานะมุฟตีตี้ที่ให้ความสำคัญต่อการวินิจฉัยบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ดังเช่นมุฟตีตี้ของประเทศอื่น ๆ เช่น มาเลเซีย หรือสิงคโปร์ เพราะอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีจะแตกต่างจากอำนาจหน้าที่ของมุฟตีตี้ในประเทศเหล่านั้นอย่างชัดเจน โดยกฎหมายมาเลเซีย บัญญัติให้มุฟตีตี้มีหน้าที่ดังนี้

1. แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้สวดและรัฐบาลแห่งรัฐ ในด้านบทบัญญัติอิสลามทั้งปวง
2. อำนาจในการพิทวาตามความประสงค์ของมุฟตีตี้เอง หรือตามคำร้องอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรของบุคคลใดๆ ที่ส่งถึงมุฟตีตี้ โดยมีอำนาจพิทวาต่อปัญหาใดๆ ที่ยังไม่มีความวินิจฉัยอันเด็ดขาดแล้ว หรือต่อความไม่ชัดเจนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลาม
3. การรับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพิทวาแห่งชาติ
4. คณะกรรมการพิทวา มีอำนาจรับการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพิทวาแห่งชาติ ในกรณีใดๆ ที่สภาชัตรีย์เห็นชอบ ซึ่งเป็นกรณีที่เกิดขึ้นทั่วไปในสหพันธ์
5. การให้คำปรึกษาแก่ศาล หากว่าศาลใดเว้นแต่ศาลชะรีอะฮ์ มีข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อชี้ขาดของบทบัญญัติทางศาสนาอิสลามในกรณีใดๆ ศาลนั้นมีสิทธิที่จะขอปรึกษาคณะกรรมการพิทวาในกรณีดังกล่าวได้ และมุฟตีตี้มีสิทธิที่จะให้คำปรึกษาของคณะกรรมการพิทวาต่อศาลที่ร้องขอนั้น

ส่วนมุฟตีตี้ของสิงคโปร์ มีหน้าที่

1. เป็นประธานคณะกรรมการพิทวา ตามกฎหมายการบริหารกฎหมายอิสลามตามที่บัญญัติ ในมาตรา 30 – 33
2. ให้คำแนะนำด้านศาสนาแก่สภาสูงสุดของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์ หรือคณะกรรมการอื่นๆ ของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์

3. ประกาศการเริ่มต้นเดือนเราะมาฎอน เซาวาลและอีตอัฎฮา
4. จัดทำปฏิทินอิสลาม และกำหนดเวลาละหมาดในสิงคโปร์
5. ประกาศปริมาณชะกาตฟิฎร
6. ทำหน้าที่เกี่ยวกับคุฎบะฮ์วันศุกร์ และวันอีตทั้งสองของสภาศาสนาอิสลามแห่งสิงคโปร์

7. ทดสอบและเห็นชอบการแต่งตั้งอิหม่ามและบิลาล ของมัสยิดในสิงคโปร์
8. ให้คำแนะนำด้านศาสนาอิสลามในกรณีต่างๆที่เกิดขึ้น

ในขณะที่ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 จุฬาราชมนตรีมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม การแต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ออกประกาศแจ้งผลการตรวจจันท์ตามมาตรา 35 (11) เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา และออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และยังมีอำนาจหน้าที่การเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 หรือ ประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ที่บัญญัติว่าคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) ให้คำปรึกษาหรือข้อแนะนำเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- (3) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลาง อิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย
- (4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผล ประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด
- (5) ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงาน ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- (6) ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัด ที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่ง ประเทศไทยจะมอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ใกล้เคียงปฏิบัติ หน้าที่แทนก็ได้
- (7) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามมาตรา 41
- (8) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของ สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

- (9) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
- (10) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษา ศาสนา
อิสลาม
- (11) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา
อิสลาม
- (12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

นอกจากนั้น ชื่อของพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ระบุชัดว่าเป็นพระราชบัญญัติว่า
ด้วยการบริหารเป็นการเฉพาะ ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นอื่น ๆ

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของมุฟตีฮ์ของมาเลเซีย สิงคโปร์ และอำนาจ
หน้าที่ของจุฬาราชมนตรี จะเห็นได้ว่ามุฟตีฮ์ของมาเลเซียและสิงคโปร์จะมีอำนาจหน้าที่ที่พิ
ตามกฎหมายอย่างชัดเจน และจะไม่เกี่ยวข้องกับงานบริหารองค์กรศาสนาอิสลามที่ไม่เกี่ยวข้อง
กับงานวิชาการอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุฟตีฮ์ของประเทศมาเลเซีย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า
สถานภาพของจุฬาราชมนตรีจะมีความคล้ายคลึงกับสถานภาพของมุฟตีฮ์ของสิงคโปร์และ
กัมพูชา เนื่องจากมีภารกิจที่นอกเหนือไปจากการพิตวา อย่างไรก็ตามกฎหมายสิงคโปร์
บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าแม้ว่าจะมีภารกิจที่กว้างขวางเพียงใดแต่ก็ยังมีสถานะเป็นมุฟตีฮ์ ในขณะที่
ที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 ไม่ได้บัญญัติไว้ว่าจุฬาราชมนตรี
เป็นมุฟตีฮ์ และไม่ได้มีภารกิจพิตวาอย่างชัดเจน ภารกิจพิตวาของจุฬาราชมนตรีตามกฎหมาย
ดังกล่าวเป็นเพียงการสันนิษฐาน ไม่มีความชัดเจน อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พิตวาของ
จุฬาราชมนตรีไม่ได้รับการยอมรับ ถูกโต้แย้ง และมีผู้ทำหน้าที่พิตวาไปพร้อม ๆ กับ
จุฬาราชมนตรี ทั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือนักวิชาการอิสลามทั่วไป อันเป็น
ทำให้สังคมมุสลิมประสบกับปัญหาต่างๆ มากมาย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาที่อำนาจหน้าที่ของมุฟตีฮ์ของประเทศต่างๆ ดังกล่าวจะเห็น
ได้ว่ามีความแตกต่างกับอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีอย่างชัดเจน เพราะลักษณะของมุฟตีฮ์
ของประเทศเหล่านั้นจะมีลักษณะของความเป็นนักวิชาการ ที่เน้นภารกิจในเชิงวิชาการเป็นหลัก
ไม่เน้นงานด้านบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม นอกจากมุฟตีฮ์ของประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็น
ประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย อาจจะมีงานด้านบริหารองค์กรศาสนาอิสลามบางส่วน แต่ก็
ไม่ใช่ภารกิจหลักที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ เป็นเพียงภารกิจที่ต้องปฏิบัติในยามที่เกิดเหตุการณ์
ใด ๆ ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ไม่ได้เป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำดังเช่นภารกิจของ
จุฬาราชมนตรีในฐานะประธานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย นอกจากนั้น
ในทางปฏิบัติแล้วไม่มีสิ่งใดที่บ่งชี้ว่าจุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีฮ์ เพราะไม่มีทำหน้าที่พิตวาอย่าง
ชัดเจน ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิตวาเป็นการเฉพาะ ไม่มีงบประมาณและการเผยแพร่
เอกสารการพิตวาอย่างเหมาะสมตามอำนาจหน้าที่ในฐานะมุฟตีฮ์

นอกจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ยังไม่ชัดเจนที่จะเรียกตำแหน่งผู้มีอำนาจหน้าที่พิตวาในประเทศไทยว่า “ จุฬาราชมนตรี ” หรือ “ มุฟตีแห่งประเทศไทย ” หรืออื่นๆ การตำแหน่งผู้มีอำนาจหน้าที่พิตวาในประเทศไทยว่า “ จุฬาราชมนตรี ” จะแตกต่างจากแนวปฏิบัติของประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ที่มักจะเรียกตำแหน่งที่มีอำนาจหน้าที่พิตวาว่า “ มุฟตี ” ดังเช่นในประเทศอียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย มาเลเซีย บรูไน สิงคโปร์ กัมพูชา แต่ก็สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของบางประเทศ เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ ที่เรียกตำแหน่งนี้ว่า “ นิติกรด้านกฎหมายอิสลาม ” (Jurisconsult in Islamic Law)

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการที่ประเทศฟิลิปปินส์เรียกตำแหน่งนี้ว่า “ นิติกรด้านกฎหมายอิสลาม ” (Jurisconsult in Islamic Law) โดยไม่มีตำแหน่งมุฟตีอย่างชัดเจน ทำให้เกิดสภาพการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมมุสลิมโดยทั่วไป ทำให้องค์กรทางศาสนาอิสลามและพรรคการเมืองจำนวนมากก่อตั้งศูนย์พิตวาขึ้นเองและมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนาอิสลามประจำศูนย์ เรียกว่ามุฟตี ปัจจุบันในฟิลิปปินส์จึงมีมุฟตีเป็นจำนวนมาก ดังเช่นกรณีของสหพันธ์อูลามาอ์แห่งฟิลิปปินส์ (Ulama League of the Philippines) ซึ่งมีทั้งมุฟตีสูงสุดในระดับชาติ และมุฟตีประจำท้องถิ่น ในขณะที่องค์กรอื่นๆ ในแต่ละท้องถิ่น และผู้นำทางการเมืองต่างก็มีมุฟตีของเมืองหรือจังหวัดนั้นๆ นักวิชาการศาสนาอิสลามจากท้องถิ่นและเขตต่างๆ ได้มีการก่อตั้งสภาดาร์ อัลอิฟตาอ์ (Essembly of Dar al-Ifta) ขึ้นในปลายปี ค.ศ. 2003 (Barra,2006 : 285-293) ดังนั้น การรักษาจารีตประเพณีของประเทศไทยที่เกี่ยวกับสถานะภาพของจุฬาราชมนตรีโดยให้จุฬาราชมนตรีเป็นมุฟตีโดยตำแหน่ง โดยเรียกตำแหน่งนี้ว่าจุฬาราชมนตรี นอกเหนือไปจากการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมมุสลิมในประเทศไทยโดยถ้วนหน้าและอาจจะเกิดปัญหาในลักษณะเดียวกับประเทศฟิลิปปินส์แล้ว ยังอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับการยอมรับของประเทศต่างๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวกับความเชื่อถือต่อหน่วยงานรับรองมาตรฐานทะเลาล ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบที่นานาชาติให้การยอมรับ จะต้องมีการวินิจฉัยความสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามอย่างชัดเจน การมีตำแหน่งมุฟตีจึงเป็นการเสริมสร้างการยอมรับหน่วยงานรับรองมาตรฐานทะเลาลอีกทางหนึ่งอีกด้วย

คุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลาม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการยอมรับพิตวาของประชาชน ประการหนึ่งได้แก่คุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลามของผู้มีอำนาจหน้าที่พิตวาซึ่งได้แก่จุฬาราชมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี รวมถึงการพิตวาของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กำหนดคุณสมบัติจุฬาราชมนตรี ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิตวา คือคุณสมบัติในมาตรา 7 อนุมาตรา 3 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี และ อนุมาตรา 4 เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัดเท่านั้น ซึ่งเป็นมาตราอ้างอิงของ มาตรา 24 กรณีคุณสมบัติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่ทำหน้าที่พิตวาไปพร้อมๆ กับจุฬาราชมนตรี ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี ซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามตาม มาตรา 8 (2) กฎหมายไม่ได้กำหนดคุณสมบัติใดๆ เอาไว้ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีจะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านอื่นๆ ที่ไม่มีคุณสมบัติของมุฟตีตามกฎหมายอิสลามด้วย ทำให้ไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีเป็นกรรมการพิตวาตามกฎหมายอิสลาม แม้ว่าจะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการพิตวา แต่ก็มีหลายท่านที่ไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้ทำหน้าที่พิตวาได้ โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสาชาอื่นๆ ข้าราชการ ทหาร นายแพทย์ นักบริหาร นักการเงิน และอื่นๆ แม้ว่าท่านเหล่านั้นอาจทำหน้าที่ให้ข้อมูลเพื่อการพิตวาได้ก็ตาม แต่ก็ไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้ทำหน้าที่พิตวาได้ เพราะคุณสมบัติของผู้พิตวาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามนั้น นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานหลักทั่วไปแล้วก็จะต้องมีความรู้ในวิชาการอิสลาม ในเรื่องแหล่งที่มาพื้นฐานของบทบัญญัติอิสลาม คือ มีความรู้ในเรื่องอัลกุรอาน ในกรณีของตัวบทที่มายกเลิกและตัวบทที่ถูกยกเลิก ตัวบทที่ชัดเจนและตัวบทที่คลุมเครือ ตัวบทที่เป็นรายละเอียดและตัวบทหลัก ตัวบททั่วไปและตัวบทเฉพาะ มีความรู้ในเรื่องสุนนะฮ์ ที่ทั้งที่เป็นวาจาและการกระทำ ในกรณีสุนนะฮ์มุตะวาติเราะฮ์ หะดีษอะหาด และความถูกต้องของสายรายงาน หะดีษที่มาก่อนและมาทีหลัง หะดีษที่มีสาเหตุความเป็นมาและหะดีษที่ไม่มีสาเหตุความเป็นมา มีความรู้ในกรณีที่ชาวสลัฟเห็นพ้องต้องกัน(อิญมาอ) และขัดแย้งกัน เพื่อที่จะปฏิบัติตามในสิ่งที่ชาวสลัฟเห็นพ้องต้องกัน และวินิจฉัยในสิ่งที่พวกเขาเห็นต่างกัน มีความรู้ในเรื่องการกียาสที่ถูกต้อง เพื่อที่จะนำประเด็นปลีกย่อยที่ไม่มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจนไปปรับกับหลักการที่ถูกกล่าวไว้ในตัวบทและที่ชาวสลัฟเห็นพ้องต้องกัน เพื่อให้มุฟตีใช้เป็นแนวทางในการทราบถึงบทบัญญัติในกรณีใหม่ๆ ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน รู้ภาษาอาหรับและหลักภาษาอาหรับตามความจำเป็นแก่กรณี เนื่องจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์นั้นใช้ภาษาอาหรับ มุฟตีจึงต้องรู้สำนวนโวหารและหลักภาษาอาหรับ เพื่อที่จะสามารถแยกแยะระหว่างคำต่างๆ ในภาษาอาหรับได้ เช่น ประธานและกรรม คำสั่งใช้ คำสั่งห้าม คำแนะนำ หรือหลักทั่วไปและหลักเฉพาะ ดังนั้นเมื่อพิจารณาคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีแล้ว จะเห็นได้ว่ามีหลายท่านที่ไม่อาจถือได้ว่าเป็นผู้ที่กฎหมายอิสลามบัญญัติให้พิตวาได้ จึงไม่อาจถือได้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีเป็นคณะกรรมการพิตวาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลาม

ข้อกำหนดเรื่องความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดีของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามกฎหมายไม่มีผลในทางปฏิบัติ โดยปกติแล้ว คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไม่ได้ประกอบด้วยนักวิชาการด้านศาสนาอิสลามที่มีความรู้ ความสามารถและความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนาถึงขั้นที่จะทำหน้าที่ พิสูจน์ได้ทั้งหมดตามคุณสมบัติตามกฎหมายที่ใช้คุณสมบัติข้อนี้ร่วมกับจุฬาราชมนตรีที่ต้อง มาทำหน้าที่พิทวา หากทว่าประกอบไปด้วยคณะบุคคลที่มีความหลากหลายในด้านวิชาความรู้ และความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามบทบัญญัติทางศาสนา ดังนั้นการให้อำนาจ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ขาดคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ทำหน้าที่พิทวา ด้วยจึงน่าจะเป็นปัญหาในทางกฎหมายอิสลาม ที่บัญญัติให้ผู้พิทวาจะต้องมีคุณสมบัติเฉพาะ และจะมีปัญหาการยอมรับจากประชาชนที่เป็นปัญหาใหญ่กว่าปัญหาคุณสมบัติในกรณีนี้ของ จุฬาราชมนตรีเสียอีก

คุณสมบัติด้านความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม เป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อการ เป็นมุฟตีของจุฬาราชมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี และคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัด เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จะตอบคำถามที่ว่าจุฬาราชมนตรีควรเป็นมุฟ ตีหรือไม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จะพิจารณาคุณสมบัติของมุฟตีที่กำหนดไว้ใน กฎหมายอิสลามมาเป็นหลักในการพิจารณาและให้คำตอบในกรณีนี้ด้วย สอดคล้องกับทัศนะ ของนักวิชาการอิสลามจากสำนักกฎหมายอิสลามต่างๆ เช่น อัลซาฟีอี (Al-Baghdadi, 1996 : 332) อัลบะฮูตี (Al-Bahuti, 1997 : 261) อัลบิฆดาดีและอัลเชกานี (Al-Baghdadi, 1996 : 330 ; Al-Shaukani, 2000 : 1102) ที่เห็นพ้องกันว่า มุฟตีจะต้องมีเชี่ยวชาญทางวิชาการ อิสลามถึงระดับอิจญ์ติฮาด อันหมายความว่า มุฟตีสามารถระดับอิจญ์ติฮาดบทบัญญัติอิสลาม ในกรณีที่ไม่มีความขัดแย้งได้ ซึ่งคุณสมบัติความเชี่ยวชาญทางวิชาการอิสลามถึงระดับอิจญ์ ตีฮาดนี้ หมายถึงมุฟตีจะต้องมีความรู้ในกรณีต่อไปนี้

1. มีความรู้ในวิชาการอัลกุรอาน โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องท่องจำ เพียงแต่ สามารถอ้างอิงได้ในยามอิจญ์ติฮาด
2. มีความรู้ในวิชาการสุนนะฮ์ รุสายรายงานหะดีษ รู้จักผู้รายงานเป็น รายบุคคล ว่าใครบ้างเชื่อถือได้และใครบ้างเชื่อถือไม่ได้ โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องท่องจำ เพียงแต่สามารถอ้างอิงได้ในยามอิจญ์ติฮาด
3. มีความรู้เกี่ยวกับอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษที่มายกเลิกและที่ถูกยกเลิก
4. รู้กรณีอิจมาอ์ ดังนั้นในการพิทวามุฟตีควรพิทวาตามสำนักกฎหมายใด ๆ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกับอิจมาอ์
5. รู้ลักษณะ เหตุผลและเงื่อนไขการกียาส

6. มีความรู้วิชาการด้านภาษาอาหรับ เช่น หลักภาษาอาหรับ หลักอักขระวิธี
สำนวนโวหาร หรืออื่น ๆ

7. มีความรู้วิชาอักษุศาสตร์ เพราะเป็นวิชาหลักที่ใช้ในการวินิจฉัย

8. มีความรู้วิชาเจตนารมณ์แห่งกฎหมายอิสลาม เพราะเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง
ในการปรับหลักกฎหมายกับข้อเท็จจริงแห่งกรณี (Al-Zuhaili, 1986b :1044 – 1051)

อย่างไรก็ตามหากมุฟตีย์ไม่มีความเชี่ยวชาญในระดับอิจญ์ติฮาดในกรณีที่ไม่มีความ
ตัวบทได้ สำหรับการพิทวานักวิชาการ สำนักกฎหมายต่างๆ โดยภาพรวมแล้วมีความเห็นว่า
อนุญาตให้พิทวาได้ แต่มีเงื่อนไขจะต้องพิทวาทัศนะของนักวิชาการอิสลามที่มีความสามารถถึง
ขั้นนี้เท่านั้น อีกทั้งขั้นตอนการตรวจสอบคุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลามของ
ผู้มีอำนาจหน้าที่พิทวาและการรับรองโดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญก็มีความสำคัญ ดังเช่นแนว
ปฏิบัติของมาลิก ที่ได้เริ่มพิทวา หลังจากที่ขอความเห็นจากอัลซุฮัยรียะ ยะหฺยา บินสะอีด เราะ
บืออะฮฺ และนักวิชาการชั้นนำท่านอื่นๆแล้ว เมื่อนักวิชาการเหล่านั้นต่างเห็นด้วยและยอมรับให้
มาลิกทำการพิทวาได้ มาลิกจึง (Abu Zahrah, n.d.c : 43 ; Al-Ashqar,1967 : 101) ฉะนั้นแนว
ปฏิบัติในขั้นตอนการตรวจสอบคุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลามของผู้มีอำนาจ
หน้าที่พิทวาและการรับรองโดยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญสำหรับผู้ที่ได้รับการสรรหาเป็น
จุฬาราชมนตรี ตามขั้นตอนในระเบียบ ไม่ควรใช้วิธีให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
ตรวจสอบและรับรอง เนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน
วิชาการอิสลาม ถึงขั้นที่จะตรวจสอบคุณสมบัติและรับรองคุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้าน
วิชาการอิสลามของผู้ที่ได้รับการสรรหาเป็นจุฬาราชมนตรีได้ แต่ควรใช้วิธีอื่นๆ เช่น ใช้วุฒิ
การศึกษา หรือการรับรองของผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลาม

เมื่อพิจารณาคูณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านวิชาการอิสลามของ
จุฬาราชมนตรีตามกฎหมายแล้ว ก็เป็นไปตามคุณสมบัติของมุฟตีย์ในกฎหมายอิสลาม แต่
ในทางปฏิบัติ ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่า จุฬาราชมนตรีที่มี
คุณสมบัติตามกฎหมายนี้ควรเป็นมุฟตีย์โดยตำแหน่งหรือไม่ เนื่องจากมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามา
เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาในขั้นตอนการสรรหาขั้นตอนแรกคือขั้นตอนการเสนอชื่อนั้น ไม่ได้มี
ขั้นตอนตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี และยัง
ไม่มีกฎหรือระเบียบใดๆ ให้คำจำกัดความเรื่องความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
และวิธีการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจดังกล่าว อีกทั้งสถานภาพของจุฬาราชมนตรีในฐานะ
ผู้ทำหน้าที่มุฟตีย์ในปัจจุบันยังไม่มีที่ชัดเจน นอกเหนือไปจากกรณีปัญหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
(Key informant) บางส่วนยังไม่ยอมรับว่าจุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่พิทวา

การจัดการความแตกต่างในการพิตวาของมุสลิมในประเทศไทย

ความเห็นต่างทางทัศนะทางวิชาการระหว่างจุฬาราชมนตรีและนักวิชาการอิสลามในประเทศไทย ดังเช่นในกรณีการกำหนดวันอีตอฎฮา ที่มีทัศนะแตกต่างกันระหว่างการกำหนดให้สอดคล้องกับ การรูกูฟที่อะรอฟาตหรือการกำหนดตามการเห็นดวงจันทร์ของแต่ละท้องถิ่นที่ตามทัศนะหลักของสำนัก อัลชาฟีอีย์ตั้งค่างกล่าวของอัลนะวะวี๊ เป็นเรื่องปกติตามบทบัญญัติของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ และแนวคิดของของนักวิชาการอิสลามทั่วไป เนื่องจากการสังเคราะห์กฎหมายอิสลามนั้น มีโอกาสถูกต้องหรือผิดพลาด ดังที่ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้

((إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ))

ความว่า “ เมื่อผู้ปกครองทำการพิพากษา โดยการอิญญัตติฮาดแล้ว ปรากฏว่าถูกต้องจะได้สองผลบุญ และหากทำการพิพากษา โดยการอิญญัตติฮาดแล้วปรากฏว่าผิดพลาด จะได้หนึ่งผลบุญ ”(Al-Bukhari,1998 : 7352; Muslim ,1998 : 4487)

ด้วยเหตุดังกล่าวความเห็นต่างทางทัศนะจึงเป็นสิ่งที่กฎหมายอิสลามยอมรับ แต่อิสลามห้ามการแตกแยก อัลลอฮ์ กล่าวว่า

﴿ وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۗ ﴾

(آل عمران : من الآية 103)

“ และพวกท่านจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์โดยพร้อมกันทั้งหมดและจงอย่าแตกแยกกัน”

(อาลอิมรอน : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์

ที่ 103)

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ۗ ﴾

(الشورى : من الآية 13)

ความว่า “พระองค์ได้ทรงกำหนดศาสนาแก่พวกท่านเช่นเดียวกับที่พระองค์ได้ทรงบัญชาแก่นูหฺ และที่เราได้วะฮีย์แก่เจ้าก็เช่นเดียวกับที่เราได้บัญชาแก่อิบรอฮีม และมุซา และอิซาว่า พวกท่านจงดำรงศาสนาไว้ให้คงมั่น และอย่าแตกแยกกันในเรื่องศาสนา”

(อัลซุรอ : อายะฮฺที่ 13)

นอกจากนั้น นักวิชาการอิสลามทั่วไปต่างยอมรับความเห็นต่างทางทัศนะ ดังทัศนะของอิบนิตัยมียะฮฺ ที่เห็นว่า ความแตกต่างทางทัศนะในข้อปลีกย่อย เป็นสิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นแม้แต่ในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และยุคของเศาะหาบะฮฺซึ่งเป็นยุคต้นแบบของอิสลามในทุก ๆ ด้าน เช่น ความแตกต่างทางทัศนะในกรณีเชลยศึกในสงครามบัตร์ ซึ่งเศาะหาบะฮฺมีความคิดเห็นแตกต่างกันเป็นสองความคิดเห็น คือการไถ่ตัวหรือการประหารชีวิตสถานเดียว ¹⁵¹ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเศาะหาบะฮฺจะมีทัศนะที่ขัดแย้งกัน แต่ทุกคนต่างมีความสมัครสมานสามัคคี ไม่ปฏิเสธทัศนะของผู้อื่น บางครั้งความเห็นต่างในเรื่องบทบัญญัติศาสนาอาจเป็นสิ่งที่ดี เช่น เป็นการทำให้บทบัญญัติศาสนาเกิดความคลุมเครือสำหรับผู้ที่ไม่กว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีความชัดเจนจะเป็นอุปสรรคสำหรับเขา ตามหลักการในอายะฮฺนี้

﴿ لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبَدِّلَ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ ﴾

ความว่า “พวกท่านอย่าถามถึงบางอย่างที่หากถูกเปิดเผยแก่พวกท่านแล้ว จะสร้างความยากลำบากแก่พวกท่าน” (Ibn Taimiah, 2005b : 158 – 159)

¹⁵¹ ในเหตุการณ์ครั้งนี้ ท่านนบี ﷺ เห็นด้วยกับความคิดเห็นแรก และได้ตัดสินใจตามนั้น ต่อมา อัลลอฮฺประทานคัมภีร์อัลกุรอานมาดิ่งท่านนบี ดังที่พระองค์กล่าวว่า

﴿ مَا كَانَتْ لِنَبِيِّ أَنْ يُكُونَ لَهُ سِرٌّ حَتَّى يُبَيِّنَ فِي الْأَرْضِ تَرْيُدُونَ عَرْضَ الدُّنْيَا

وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾

ความว่า “ ไม่บังควรแก่คนใดเลยที่จะมีเคลงไ้ เพื่อเรียกค่าไถ่ในขณะที่ฝ่ายตนเองยังอ่อนแออยู่ จนกว่าเขาจะทำการสู้รบจนชนะในแผ่นดิน พวกท่านปรารถนาค่าไถ่เชลย อันเป็นผลประโยชน์เพียงเล็กน้อยของโลกนี้ แต่อัลลอฮฺทรงปรารถนาโลกหน้า และอัลลอฮฺทรงอำนาจยิ่ง อีกทั้งทรงปรีชาญาณยิ่ง ” (อัลอันฟาล : 67)

อิบนุกัยยิม เห็นว่า ความแตกต่างทางทัศนะเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเกิดขึ้น เนื่องจากความแตกต่างของเจตนาธรรมณ์ ความรู้ความเข้าใจ และศักยภาพของสติปัญญา แต่ความเห็นต่างที่ไม่พึงประสงค์ได้แก่ความเห็นต่างที่นำไปสู่การละเมิดต่อกัน ความเห็นต่างที่ชอบได้แก่ความเห็นต่างที่ไม่นำไปสู่ความแตกแยก คู่ขัดแย้งต่างมีเจตนาเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์และเราะฮูล อย่างไรก็ตามหากว่ามีหลักการพื้นฐาน เป้าหมายและวิธีการเดียวกัน ความเห็นต่างมักไม่ค่อยเกิดขึ้น หากเกิดขึ้นก็เป็นความเห็นต่างที่ไม่มีผลเสียใดๆ ดังความเห็นต่างที่เกิดขึ้นในหมู่เศาะหาบะฮ์ เพราะพวกเขาเหล่านั้นต่างมีหลักการพื้นฐานเดียวกันคือ อัลกุรอานและสุนนะฮ์ และมีเป้าหมายเดียวกันคือเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์และเราะฮูล และมีวิธีการเดียวกันคือ การพิจารณาจากบทบัญญัติของอัลกุรอานและสุนนะฮ์ และให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติของอัลกุรอานและสุนนะฮ์มากกว่าทัศนะใดๆ แนวคิดวิเคราะห์ การอนุมาน รสนิยมและนโยบายทางการเมืองใดๆ (Ibn Qaiyim ,1408 : 519)

อัลซัรกอ กล่าวว่ ความแตกต่างทางทัศนะในข้อปลีกย่อยหมายถึงความแตกต่างทาง แนวคิด ทฤษฎีและวิธีการทางกฎหมายที่หลากหลาย ทำให้ประชาชาติอิสลามได้รับความสะดวกในการใช้กฎหมายอิสลามตอบสนองความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ให้นำมาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ในสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทางเลือกต่างๆที่สามารถทดลองใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และเลือกแนวคิดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดนำมาใช้ (Al-Zarqa, 1998 : 269)

นักวิชาการอิสลามจึงยอมรับความแตกต่างทางทัศนะอย่างมีจุดยืนดังที่อัลหัทตะฟี¹⁵² กล่าวว่า “ทัศนะของเราถูกแต่มีโอกาสผิด ทัศนะของผู้อื่นผิด แต่มีโอกาสถูก” (Al-San‘a-ni, 1405 : 17) ยิ่งไปกว่านั้นนักอูศูลอัลฟิกฮ์บางท่านยังมีทัศนะว่าทุกทัศนะล้วนถูกต้อง¹⁵³ กลุ่มนี้รู้จักกันในนาม “กลุ่มอัลมุเศวบีฮะฮ์” อันได้แก่ นักวิชาการกลุ่มอัสซอริยะฮ์ เช่น อัลอัสซอริยะฮ์ อัลบากิลานียะฮ์ อัลฆะฮะซาลียะฮ์ (Al-Zuhaili ,1986b : 1099)

อย่างไรก็ตามความแตกต่างทางทัศนะในการพิทวาจะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ของศาสนา กฎหมายอิสลามบัญญัติให้มุฟตีฮ์จะต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่รู้บทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม รู้อัลกุรอานและสุนนะฮ์ เข้าใจภาษาอาหรับอย่างลึกซึ้งและเข้าใจวิชาอูศูลอัลฟิกฮ์¹⁵⁴ บุคคลที่มีคุณสมบัติเหล่านี้เท่านั้นที่มีอำนาจพิทวา ดังนั้นความแตกต่างทางทัศนะที่มีสาเหตุมาจากการพิทวาโดยไม่มีความรู้จึงเป็นสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอิสลาม หรือความแตกต่างทางทัศนะที่ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม เช่น ความแตกต่างทางทัศนะของมุฟตีฮ์และผู้พิพากษา ที่มีผลต่อกระทบต่อสถานภาพของคำพิพากษาของศาล จะส่งผลกระทบต่อศาสนา

¹⁵² นักกฎหมายอิสลามสำนักหะนะฟีฮ์

¹⁵³ ดูรายละเอียดในหัวข้อ ความแตกต่างทางทัศนะในด้านความถูกต้องและผิดพลาด

¹⁵⁴ ดูรายละเอียดเรื่องคุณสมบัติมุฟตีฮ์ ใน 2.2 คุณสมบัติของมุฟตีฮ์

และประชาชน กระทบต่อสถานภาพที่สูงส่งของการพิตวาและมุฟตี๋ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลาม ที่มุฟตี๋เป็นผู้สืบทอดวิชาการทางศาสนาโดยรวม และเป็นตัวแทนของท่านนบี ﷺ ในการสื่อสารบทบัญญัติทางศาสนา เป็นผู้ชี้แจงวิชาการทางศาสนาอิสลาม และเป็นผู้ทำหน้าที่แทนท่านนบี ﷺ ในการกำหนดบทบัญญัติทางศาสนาด้วยการวินิจฉัยบทบัญญัติ โดยใช้ดุลยพินิจจากตัวบททางศาสนา ซึ่งผู้ขอคำพิตวาจะต้องเชื่อฟังการวินิจฉัยนั้น เฉกเช่นการเชื่อฟังท่านเราะสูล ﷺ¹⁵⁵ ซึ่งแนะบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ความแตกต่างทางทัศนคติลักษณะนี้จึงเป็นสิ่งที่นักวิชาการอิสลามไม่ยอมรับ เมื่อพิจารณาผลกระทบต่างๆ อันเกิดจากความเห็นต่างในการพิตวาของนักวิชาการในประเทศไทยและการไม่ยอมรับการพิตวาของจุฬาราชมนตรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จึงเห็นควรให้มีการกำหนดรูปแบบของการพิตวาให้มีผู้มีอำนาจหน้าที่พิตวาโดยตรงเพื่อให้คำพิตวามีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นไปตามเจตนาดั้งเดิมของบทบัญญัติอิสลาม ดังเช่นวิธีการจัดการความเห็นต่างในการพิตวาที่ดำเนินการในประเทศซาอุดีอาระเบีย มาเลเซียและบรูไน โดยที่กฎหมายประเทศซาอุดีอาระเบียกำหนดให้คณะนักวิชาการอิสลามอาวุโสเท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิตวาในกรณีทั่วไปในสี่ประเภทต่างๆทุกชนิด เช่น โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ข้อความสั้นทางโทรศัพท์มือถือ และอื่นๆ และห้ามผู้อื่นทำการพิตวานอกจากในเรื่องศาสนพิธี ครอบครัวมรดก และธุรกรรมต่างๆ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นการพิตวาส่วนตัวไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน ส่วนประเทศมาเลเซีย รัฐต่างๆของมาเลเซียทุกรัฐมีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวา เป็นความผิดเฉพาะชาวมุสลิมในประเทศที่กำหนดจ่ายแจกเผยแพร่ทัศนคติใดๆ เกี่ยวกับคำสอนของศาสนาอิสลามในรูปแบบของการพิตวาที่ขัดแย้งกับคำพิตวาใดๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลชะรีอะฮ์มีอำนาจพิพากษาบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวา ในความผิดอาญาทางศาสนาโดยการลงโทษปรับหรือจำคุก เช่น ความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวาตามกฎหมายของรัฐเคดาห์ กลันตัน เปอร์ลิส และตรังกานู มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 3 ปี และกฎหมายประเทศบรูไน กำหนดว่าคำพิตวาที่ได้เผยแพร่ในหนังสือราชการแล้วจะผูกพันมุสลิมที่ยึดถือสำนักกฎหมายอัลชาฟีอีย์ทุกคนดังกล่าวแล้ว ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 191 ผู้ใดด้วยวาจา หรือข้อเขียนอย่างแจ่มชัด กระทำการตำหนิ หรือเหยียดหยาม หรือพยายามตำหนิหรือเหยียดหยามศาสนาอิสลาม หรือทัศนคติใดๆ ในสำนักกฎหมายใดๆ หรือคำสอนของครูสอนศาสนาที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้อง หรือพิตวาใดๆ ของมุฟตี๋ที่ออกอย่างถูกต้องตามเงื่อนไขในกฎหมายนี้ เป็นความผิดระวางโทษจำคุก 6 เดือนหรือปรับ 4,000 ดอลลาร์ บรูไน

¹⁵⁵ ดูรายละเอียดเรื่องความสำคัญของการพิตวาและมุฟตี๋ ใน 2.1 นิยามและความสำคัญของการพิตวาและมุฟตี๋

การใช้อำนาจรัฐเพื่อจัดการปัญหาเกี่ยวกับความเห็นต่างในการฟัตวา โดยการกำหนดผู้ทำหน้าที่ฟัตวา และการห้ามผู้ที่ขาดคุณสมบัติทำหน้าที่ฟัตวา เป็นสิ่งที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมานับแต่อดีต

เมื่อรัฐห้ามผู้ใดทำการฟัตวา ผู้นั้นก็จะไม่มีอำนาจฟัตวา ดังที่ สะฮุล์ บินอับดุลลอฮ์ อัลตุสตุรีย์ กล่าวว่า “หากประมุขห้ามนักวิชาการคนใดฟัตวา คนๆนั้นก็จะมีอำนาจฟัตวา หากทำการฟัตวาก็จะมีความผิดฐานละเมิด แม้ว่าผู้นำคนนั้นจะเป็นผู้นำที่อธรรมก็ตาม” (Al-Qurtubi ,2003: 259) เราะบีอะฮ์ บิน อับดุลเราะหฺมาน ตาบีอินนามอุไซษได้กล่าวว่า “ผู้ที่ทำการฟัตวาบางคนสมควรถูกจำคุกยิ่งกว่าหัวขโมย ” (Al-Futuhi,1418 : 544) เนื่องจากการขาดคุณสมบัติสำหรับการฟัตวา และทำในสิ่งที่ตนเองไม่มีความพร้อม จึงเหมือนกับผู้ที่ลักขโมยศาสนาของผู้คนและสร้างความวุ่นวายสับสนต่อสังคม อิบูหะนีฟะฮ์ มีทัศนะว่า ผู้ที่ถูกจำกัดความสามารถได้แก่ มุฟตีย์เจ้าเล่ห์ นายแพทย์ที่มีความรู้ และผู้เช่าที่ล้มละลาย (Al-Sadr al-Shahid , 1978 : 396) มุฟตีย์เจ้าเล่ห์ หมายถึง เช่น มุฟตีย์ที่แนะนำช่องโหว่ทางกฎหมายที่ไม่ถูกต้องแก่ผู้อื่น เช่น ให้ภรรยาละทิ้งศาสนาอิสลามเพื่อให้สภาพสมรสสิ้นสุดลง หรือแนะนำวิธีเลี่ยงการจ่ายชะกาต หรือการฟัตวาโดยไม่มีความรู้ (Wizarah al-Auqaf wa Shu-un al-Islamiah ,1404 : 36) ด้วยเหตุนี้ รัฐในฐานะผู้รับผิดชอบสูงสุดต่อศาสนาอิสลามและมุสลิม จึงมีหน้าที่ควบคุมมิให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ทางวิชาการในการสังเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายอิสลามทำการฟัตวาเนื่องจากในยุคนั้นการฟัตวาไม่มีสถานภาพเป็นภารกิจเฉพาะที่ต้องอาศัยมุฟตีย์เพื่อมาทำหน้าที่นี้โดยตรง แต่เป็นภารกิจที่ผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ต้องทำการฟัตวา ควบคู่ไปพร้อมกับหน้าที่อื่น ๆ ที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งมุฟตีย์เริ่มมีขึ้นครั้งแรกในยุคราชวงศ์ออตโตมานเท่านั้น แต่รัฐจะมีบทบาทหน้าที่ในการรับรองบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสำหรับการฟัตวาให้ทำการฟัตวาได้ และยับยั้งหรือลงโทษผู้ฟัตวาโดยไม่มีคุณสมบัติ โดยที่ประมุขของรัฐอิสลามมีหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของมุฟตีย์รับรองบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสำหรับการฟัตวาและยับยั้งหรือลงโทษผู้ฟัตวาโดยไม่มีคุณสมบัติ เคาะลีฟะฮ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์หลายท่าน ได้แต่งตั้งบุคคลทำหน้าที่ฟัตวาในช่วงพิธีฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ และห้ามผู้ใดทำการฟัตวานอกจากบุคคลที่รัฐแต่งตั้งเท่านั้น และให้มีการประกาศในหมู่คณะต่างๆ ผู้มาประกอบพิธีฮัจญ์ว่า “ห้ามผู้ใดฟัตวาแก่ประชาชน นอกจากอะฮฺมัด อิบินอบีเราะฮฺบาหฺ หากอะฮฺมัด อิบินอบีเราะฮฺบาหฺไม่อยู่ ก็ให้ฟัตวาโดยอับดุลลอฮ์ บิน อิบินะญีหฺ (Al-Baghdadi,1996b : 154) ต่อมาในยุคราชวงศ์อับบาซิด เคาะลีฟะฮ์ฮารูน อัรเราะซิด มีความพยายามในการจัดการความเห็นต่างทางทัศนะในการให้คำฟัตวา โดยวิธีต่างๆ เช่น การแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ที่เหมาะสมเป็นผู้ทำหน้าที่ฟัตวา ห้ามผู้ที่ไม่มีความรู้ทำการฟัตวา และการบังคับให้คำฟัตวามีผลผูกพัน เริ่มปรากฏขึ้น โดยเคาะลีฟะฮ์ฮารูน อัรเราะซิดเสนอให้มาลิกให้วางตำราอัลมุฎอฎะอ์ที่ท่านประพันธ์ไว้ที่อาคารกะบะฮ์ ณ นครมักกะฮ์ และบังคับ

ผู้คนที่ยึดถือตามนั้น อย่างไรก็ตาม มาลิกไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอนี้ และแย้งว่า “ สำหรับการวางหนังสืออัลมูฎฎะฮ์เช่นนั้น ไม่ควรกระทำ เพราะเศาะหาบะฮ์เองก็มีความเห็นที่ขัดแย้งกันในข้อปลีกย่อย ตามทัศนะของทุกคน ต่างคิดว่าตนเองถูกต้องแล้ว ” ต่อมาเมื่อเคาะลีฟะฮ์เสน่ออีก มาลิกกล่าวว่า “ โอ้ ประมุขแห่งมวลมุสลิม ความเห็นต่างของนักวิชาการเป็นถือเป็นการเมตตาจากอัลลอฮ์ต่อประชาชาตินี้ ทุกคนต่างยึดถือสิ่งที่ตนเองเห็นว่าถูกต้อง เพราะทุกคนอยู่บนความถูกต้อง และทุกๆคนต่างมีอัลลอฮ์เป็นเป้าหมาย ” (Al-Zahbi , 1405c : 99 ; Abu Zahrah , n.d.c : 230)¹⁵⁶ ต่อมาในยุคของเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัดแห่งราชวงศ์อับบาซิด ได้มีนโยบายให้ฟัฎวาในเรื่องหลักศรัทธาต่ออัลกุรอานตามทัศนะทางวิชาการที่เคาะลีฟะฮ์ยึดถือมีผลผูกพันประชาชน โดยให้เชื่อว่าคัมภีร์อัลกุรอานไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะของพระเจ้า ตามทัศนะของกลุ่มมัจอะฮิดะฮ์ที่ตนเองยึดถือและมีการลงโทษต่อผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งนี้ เคาะลีฟะฮ์เชอญ์นักรกฏหมายอิสลามและนักหะดีษในกรุงแบกแดดทั้งหมด และให้เชื่อว่าคัมภีร์อัลกุรอานไม่เป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะของพระเจ้า และขู่ว่าหากไม่เชื่อฟังจะถูกลงโทษสถานหนัก แต่อะหมัด บินหัมบัลและนักวิชาการอื่นอีก 3 ท่านไม่เห็นด้วย จนกระทั่งเป็นเหตุให้อะหมัดได้รับความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสตลอดยุคเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด ตามด้วยยุคเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัดวะตะคิม และเคาะลีฟะฮ์ฮุอ์ลาวะฮิก แห่งราชวงศ์อับบาซิด อะหมัดถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนและถูกโบยด้วยแส้ครั้งแล้วครั้งเล่าจนกระทั่งหมดสติ อะหมัดถูกจองจำไปในยุคของอัลมัจอะฮิดะฮ์ซิม เป็นเวลา 2 ปี 4 เดือน และได้รับการปล่อยตัวและกลับไปรักษาตัวที่บ้าน เมื่ออาการบาดเจ็บได้ทุเลาลงก็ได้ดำเนินการสอนศาสนาต่อที่มัสยิดใหญ่ ต่อมาเมื่อฝ่ายเคาะลีฟะฮ์เห็นว่ายิ่งรุนแรงไป อะหมัดก็ยังมีชื่อเสียงมากขึ้น จึงเปลี่ยนวิธีใหม่โดยการห้ามพบปะผู้คนและห้ามสอนศาสนา จนกระทั่งท่านต้องหยุดสอนไปเป็นระยะเวลา 5 ปี รวมระยะเวลาที่ท่านตกอยู่ในความทุกข์ทรมานจากความมั่นคงในจุดยืนทางวิชาการของท่านเป็นระยะเวลายาวนานถึง 14 ปี ต่อมาเมื่อเคาะลีฟะฮ์ฮุอ์ลาวะฮิก แห่งราชวงศ์อับบาซิด เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 232 ท่านจึงได้กลับมาสู่การสอนอย่างยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง (Abu Zahrah , n.d.b. : 466)

ในยุคต่างๆ ของรัฐอิสลาม มีการจัดการความเห็นต่างทัศนะทางกฎหมายอิสลามโดยการแต่งตั้งมุฟตีฮ์และผู้พิพากษาที่ใช้ตัดสินความเห็นต่างตลอดมาทุกยุคสมัย เคาะลีฟะฮ์ฮุอ์ลาวะฮ์ อีระฮะซิด แห่งราชวงศ์อับบาซิด แต่งตั้งอับยูซุฟ ซึ่งเป็นนักกฎหมายอิสลามสำนักหะนะฟีฮ์เป็นหัวหน้าผู้พิพากษา ทำให้อับยูซุฟในการแต่งตั้งนักกฎหมายอิสลามสำนักหะนะฟีฮ์เป็นผู้พิพากษาในเขตอิรัก เคาะเราะซาน ซาม อียิปต์และเขตปกครองของราชวงศ์อับบาซิดในทวีปแอฟริกา ซึ่งมีอับดุลลอฮ์ บินพัรรุหุเป็นผู้เผยแพร่ทัศนะของสำนักหะนะฟีฮ์ จนกระทั่งมีการแต่งตั้งอะซัด บินฟุร็อด บินสินาน ซึ่งเป็นนักกฎหมายอิสลามสำนักหะนะฟีฮ์

¹⁵⁶ อย่างไรก็ตาม อัจชะฮ์ฮ์บี เห็นว่า ผู้รายงานอาจพลั้งเผลอว่าเป็นฮารูน อีระฮะซิด ความจริงแล้วไม่ใช่ (Al-Zahbi , 1405c : 99)

เป็นผู้พิพากษา ทำให้ประชาชนทั่วไปต้องเชื่อฟังคำพิพากษาของนักกฎหมายเหล่านั้น ส่วนราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งแอนดาลุสเซีย ให้การสนับสนุนการพิพากษาและคำพิพากษาตามสำนักกฎหมายมาลิกีย์ โดยที่เคาะลีฟะฮ์อัลหะกัม อัลมุนตะฮ์ออร์ได้แต่งตั้ง ยะหฺยา บินยะหฺยา บินกะษีร ซึ่งเป็นนักกฎหมายอิสลามสำนักมาลิกีย์เป็นหัวหน้าผู้พิพากษา ในยุคราชวงศ์ฟาฏิมีย์แห่งอียิปต์ รัฐส่งเสริมสำนักกฎหมายชีอะฮ์อัสมาอีย์ยะฮ์ มีการแต่งตั้งนักกฎหมายจากสำนักนี้เป็นผู้พิพากษา นอกจากกรณีอียิปต์ที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการปฏิบัติศาสนพิธีตามทัศนะของสำนักของตน และยังมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาจากสำนักต่างๆ จำนวน 4 คน จากสำนักชีอะฮ์อัสมาอีย์ยะฮ์ จำนวน 1 คน สำนักชีอะฮ์อัสมาอีย์ยะฮ์ จำนวน 1 คน จากสำนักอัลซาฟีอีย์ จำนวน 1 คน และจากสำนักมาลิก จำนวน 1 คน ผู้พิพากษาทุกคนพิพากษาตามสำนักที่สังกัด ให้มีการศึกษากฎหมายอิสลามสำนักมาลิกีย์ อัลซาฟีอีย์และหัมบะลีย์ แต่ห้ามการเรียนกฎหมายอิสลามสำนักหะนะฟี (Timur Basha , 2001 : 57- 62)

นอกจากนั้นการตักลีลหลักทั้งสี่ของโลกมุสลิม ที่ปรากฏขึ้นในยุคศตวรรษที่สี่แห่งอิญเราะฮ์ศักราช แม้ว่าจะมีมัจญ์ลิตะฮ์ดัตที่มีคำพิพากษาที่แตกต่างออกไป เช่น สำนักของอัลเอาซาอีย์ อัลลัยซีย์ บินสะอูด์ และอัญญาอะบะรีย์ แต่การพิพากษาในยุคต่อมาส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ออกจากแนวสำนักกฎหมายอิสลามหลักทั้งสี่ ยิ่งไปกว่านั้นนักกฎหมายอิสลามบางท่าน เช่น อิบน์คอလာห์ มีทัศนะว่าไม่อนุญาตให้ยึดถือทัศนะของสำนักอื่นจากจากสำนักทั้งสี่ (Al-Maraghi, 1995: 167-174) มีการจัดระบบเพื่อความเป็นเอกภาพในการพิพากษาโดยการแบ่งลำดับชั้นความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญของนักกฎหมายอิสลามเพื่อกำหนดขอบเขตอำนาจในการพิพากษา

ทั้งหมดนี้เป็นการจัดการความเห็นต่างในการพิพากษาอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการป้องกันความเห็นต่างในการพิพากษาโดยใช้ฐานคิดทางวิชาการ เพื่อกันมิให้ผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถทำการพิพากษา ซึ่งจะส่งผลเสียต่อบทบัญญัติของศาสนาและความสงบเรียบร้อยของสังคม จากการมีพิพากษาที่ขัดแย้งกันตามความเห็นต่างทางทัศนะของนักวิชาการทำให้ส่งผลต่อความมั่นคงของศาสนา ด้วยเหตุนี้เองในปลายอิญเราะฮ์ศตวรรษที่ 4 จึงประกาศปิดประตูการสังเคราะห์กฎหมายอิสลาม (Ibn Khaldun, 1327 : 497- 503) ให้มูฟตีและผู้พิพากษาจะต้องพิพากษาและพิพากษาตามบทบัญญัติกฎหมายอิสลามตามทัศนะของปราชญ์ผู้นำสำนักกฎหมายอิสลามที่ได้มีการบันทึกทัศนะเหล่านั้นไว้แล้วในตำราต่างๆ ผู้ใดก็ตามที่ริอิจญ์ติฮาด์ก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์และเย้ยหยันต่าง ๆ นานา ไม่ว่าจะโดยชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายอิสลามก็ตาม ด้วยเหตุนี้เองการยึดถือทัศนะของปราชญ์ผู้นำสำนักกฎหมายอิสลามจึงเป็นทางออกที่ปลอดภัยที่สุดสำหรับมูฟตีและผู้พิพากษา (Jad al-Haqq , 1985 : 250 ; Ibn Khaldun, 1327 : 497- 503)

การพิตวาแบบองค์คณะ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่ารูปแบบการพิตวาในประเทศไทยควรเป็นการพิตวาแบบองค์คณะ สอดคล้องกับรูปแบบการพิตวาในประเทศต่างๆ ในปัจจุบัน เช่น การพิตวาในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย การพิตวาเป็นการพิตวาแบบองค์คณะ ในนามที่เรียกแตกต่างกันไปในรัฐต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไปในนาม คณะกรรมการชะรีอะฮ์ สภาอุลามาฮ์ หรือ คณะกรรมการพิตวา โดยพิตวาที่ออกมาใช้เสียงส่วนใหญ่และออกในนาม สภาศาสนาอิสลามของรัฐนั้นๆ อย่างไรก็ตามในประเทศมาเลเซียบางรัฐ เช่น รัฐสลังงอร์ เขตสหพันธรัฐ เปรักและปีนัง ในรัฐเหล่านี้เป็นการพิตวาคนเดียวโดยมุฟตี มุฟตีมีหน้าที่เรียกประชุมคณะที่ปรึกษาด้านศาสนา เพื่อพิจารณาปัญหาที่จะทำการพิตวา โดยที่มุฟตีมีอำนาจที่จะให้คำพิตวาตามทัศนะใดๆ ที่เห็นด้วย และความเห็นของที่ปรึกษาไม่ผูกพันมุฟตี ส่วนในประเทศสิงคโปร์ การพิตวาเป็นการพิตวาในรูปแบบองค์คณะเรียกว่า คณะกรรมการกฎหมาย คำพิตวาจะต้องเป็นมติเอกฉันท์ของคณะกรรมการกฎหมายทั้งหมด

อำนาจผูกพันของพิตวา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่า ควรให้พิตวามีผลผูกพัน ภาครัฐและมุสลิมในประเทศไทยในเรื่องที่กฎหมายของรัฐบัญญัติให้มีผลผูกพัน ควรให้พิตวามีผลผูกพันภาครัฐและมุสลิมในประเทศไทยในเรื่องที่กฎหมายของรัฐบัญญัติให้มีผลผูกพัน โดยให้เหตุผลว่าเพื่อความเป็นเอกภาพของมุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีศาสนาพิธี เพื่อป้องกันความแตกแยกอันจะเกิดขึ้นในสังคมมุสลิม และการทำให้ภาพพจน์ของอิสลามเป็นที่ประทับใจของสังคมไทย อันจะส่งผลดีในการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม และในส่วนของภาครัฐเองที่ไม่ได้ปฏิบัติตามคำพิตวาของจุฬาราชมนตรี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม จึงควรให้พิตวามีผลผูกพันภาครัฐและมุสลิมในประเทศไทยในเรื่องที่กฎหมายของรัฐบัญญัติให้มีผลผูกพัน

ทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการอิสลาม เช่น อัลเกาะรอฟีย์ ที่อ้างอิงหะดีษ แนวปฏิบัติของอุมร์ อิบน์มุฮัมมัด และเศาะหาบะฮ์ ทัศนะของอิบน์อุบัยดีน และอัลซัรกอ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของประเทศมุสลิมหลายๆ ประเทศ

อัลเกาะรอฟีย์ เห็นว่า นักวิชาการทั่วไปมีทัศนะว่า อำนาจของประมุขในกรณีอิจญ์ติฮาดมีผลทำให้การพิตวาของประมุขในกรณีดังกล่าวมีผลผูกพัน ผู้ที่มีความเห็นต่างจะต้องกลับคำพิตวาของตนตามพิตวาของประมุข (Al-Qarafi,2001a : 540) และอับดุลลอฮ์

อัลเกาะละกีลีย์¹⁵⁷ เห็นว่า ประมุขและมุฟตีที่ประมุขแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิตวาแทนประมุขมีผลผูกพันและมุสลิมทุกคนก็มีหน้าที่ต้องเชื่อฟัง (Al-Ashqar, 1976 :104) ที่อ้างอิงบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามว่าด้วยแนวปฏิบัติของประมุขของรัฐอิสลามหรือผู้ใช้อำนาจของประมุขที่มีอำนาจตามกฎหมายในการจำกัดขอบเขตของบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามในบางกรณี หรือใช้ทัศนคติที่มีน้ำหนักอ่อนกว่า หรือการห้ามใช้นิติกรรมบางนิติกรรมที่โดยปกติแล้วนิติกรรมนั้นเป็นนิติกรรมที่อาจนำมาใช้ได้ตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาจากประโยชน์สาธารณะตามกฎหมายเกณฑ์ของกฎหมายอิสลาม ที่กล่าวว่า “ แนวปฏิบัติต่อประชาชนขึ้นอยู่กับการยังประโยชน์ ” (إن التصرف على الرعية منوط بالمصلحة) ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่อ้างหะดีษ ที่ท่านเราะฮ์ลุล ฎ ได้กล่าวว่า

((لَا حِمَى إِلَّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ))

ความว่า “ไม่มีการหวงห้ามนอกจากเพื่ออัลลอฮ์และเราะฮ์ลุลของพระองค์”

(Al-Bukhari,1998 : 2370)

ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีของผู้นำบางส่วนในยุคอูมาฮ์มีการสงวนที่ดินที่อุดมสมบูรณ์บางส่วนไว้สำหรับผู้นำและเป็นที่ห้ามประชาชนทั่วไปเลี้ยงสัตว์หรือล่าสัตว์ หรือใช้ประโยชน์อื่นๆ (Al-A'sqalani, 2001c : 54) ซึ่งท่านเราะฮ์ลุล ฎ ได้ทำลายประเพณีดังกล่าวโดยหะดีษข้างต้น อัลซุฮ์รีย์ รายงานว่า ท่านเราะฮ์ลุล ฎ ได้จัดให้พื้นที่นะกือ เป็นที่หวงห้ามเพื่อเป็นที่เลี้ยงม้าของประชาชน ซึ่งต่อมาอุมร์ได้เพิ่มเติมในที่ที่ท่านเราะฮ์ลุล ฎ ไม่ได้จัดไว้ได้แก่ พื้นที่สระรีฟและชะบะตะฮุ โดยจัดไว้สำหรับเป็นที่เลี้ยงปศุสัตว์ชะกาดประเภทต่างๆ (Al-A'sqalani, 2001c : 54 – 55)

นอกจากนั้นยังอ้างอิงแนวปฏิบัติของอุมร์ บินค็อฎฎ็อบ ที่พิตวาห้ามการสมรสกับหญิงที่นับถือศาสนายิวและคริสต์ อัญญาอะบะรีย์และอัลกุฎฎ็อบีย์รายงานไว้ว่า เมื่ออุมร์และหุซัยฟะฮ์สมรสกับหญิงที่นับถือศาสนายิวและคริสต์ อุมร์บัญชาให้ทั้งสองหย่ากับนางเสีย อุมร์ส่งสาสน์ไปยังหุซัยฟะฮ์ว่า “ให้ทั้งนางเสีย” หุซัยฟะฮ์ส่งสาสน์กลับไปว่า “ท่านเข้าใจว่าการสมรสกับนางเป็นสิ่งต้องห้ามกระนั้นหรือ ท่านจึงให้ฉันทั้งนาง” อุมร์ตอบว่า “ฉันไม่ได้เข้าใจว่ามันเป็นสิ่งต้องห้าม แต่ฉันกลัวว่าพวกท่านจะไปสมรสกับหญิงสำส่อนจากศาสนิกเหล่านั้น” (Al-Tabari,2000 : 366 - 367 ; Al-Qurtubi, 2006b : 456 - 457) หรือการพิตวาว่าการหย่าสามครั้งในวาระเดียวกันมีผลเป็นสามครั้ง ซึ่งการหย่าในสมัยของท่านเราะฮ์ลุลอลฮ์ ฎ ออบูบักร และสองปีแรกของสมัยอุมร์เป็นคอลลีฟะฮ์ ถือว่าการหย่าสามครั้งมีผลเป็นการหย่าครั้ง

¹⁵⁷ อับดุลลอฮ์ อัลเกาะละกีลีย์ อติตมุฟตีแห่งจอร์แดน (Al-Ashqar, 1976 : 104)

เดี่ยว อุมร์ บินค็อฏฏอบ จึงปรารภว่า “ ผู้คนเร่งรีบในสิ่งที่อัลลอฮ์ให้โอกาสแก่เขา เราจะให้เขาเช่นนั้นเลย ” อุมร์จึงให้การหย่าสามครั้งดังกล่าวมีผลพวกเขาเช่นนั้น (Muslim,1998 : 3673)

แม้ว่าโดยหลักการเดิมแล้วกรณีต่างๆดังกล่าวเป็นการแสดงบทบาทของอุมร์ในฐานะผู้ทำหน้าที่พิตวา เนื่องจากกรณีต่างๆ ดังกล่าวเป็นกรณีพิตวาไม่ใช่คำพิพากษา ซึ่งการพิตวาไม่มีอำนาจผูกพันบังคับต่อนักวิชาการต่างๆ แต่ก็ปรากฏว่าเศาะหาบะฮ์ต่างๆก็เชื่อฟังคำพิตวาเหล่านั้นและห้ามพิตวาที่ขัดแย้งกับพิตवादังกล่าว ดังที่มุสลิมรายงานว่า หลังจากอุมร์ห้ามการประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดตัวะฮ์ ออบูมุซา อัลอัซหะรียฺ พิตวาว่าอนุญาตให้ประกอบพิธีฮัจญ์แบบตะมัดตัวะฮ์ มีคนกล่าวแย้งว่า ไอ้ออบูมุซา หรือกล่าวว่า ไอ้อับดุลลอฮ์ บินกัยส ท่านอย่าได้รับพิตวาเช่นนั้น เพราะท่านไม่รู้ว่าประมุขของมุสลิมพิตวาในเรื่องพิธีฮัจญ์เลย ออบูมุซากล่าวว่า คนทั้งหลาย ใครที่ฉันพิตวาสำหรับเขาก็จงทิ้งมันไป เมื่อประมุขของมุสลิมมาถึงพวกท่านจงประกอบพิธีแบบสมบูรณ์ (Muslim , 1998: 2134)

ส่วนแนวปฏิบัติของอิบนุหมัสอูดนั้น ปรากฏว่าในยุคของอูษมาน เมื่ออูษมานละหมาดที่มินาในขณะประกอบพิธีฮัจญ์ครบจำนวนเราะกะอะฮ์โดยไม่ย่อ อิบนุหมัสอูดจึงโต้แย้งการกระทำดังกล่าว แต่ก็ละหมาดครบ 4 เราะกะอะฮ์เหมือนกัน มีคนถามว่า ในเมื่อทำต่าหนีอูษมานแล้วทำไมท่านยังละหมาด 4 เราะกะอะฮ์อีกล่ะ อิบนุหมัสอูดกล่าวว่า “ ความขัดแย้งร้ายแรงยิ่งกว่า ” (Abu Daud,2009c :1960)

ส่วนแนวปฏิบัติของเศาะหาบะฮ์นั้น ปรากฏว่าในนครมะดีนะฮ์หลังสิ้นยุคเศาะหาบะฮ์ เมื่อบรรดามุฟตีฮ์พิตวาในกรณีใดๆแล้ว ผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลตลาดก็จะดำเนินการตามพิตวา ทำให้การพิตวาผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Ibn Qaiyim ,1423a : 269)

และยังสอดคล้องกับทัศนะของอิบนุอาบิติน ได้รายงานทัศนะของเมอลา ออบูอัลสะอูด ว่า เมอลาอบู อัลสะอูดเห็นว่าการระกัฟของผู้ที่มีหนี่ลีนเป็นโมฆะเท่ากับจำนวนหนี่ที่มีอยู่ เพื่อป้องกันการระกัฟที่อาจทำให้เจ้าหนี่เสียประโยชน์ เช่น การระกัฟให้กับลูก ๆ ของผู้ระกัฟเพื่อเลี่ยงการจ่ายหนี่ การระกัฟดังกล่าวจึงเป็นโมฆะตามกฎหมายอิสลาม ซึ่งอิบนุอาบิตินชี้แจงว่า เมื่อสุลต่านมีราชโองการว่าการระกัฟของผู้ที่มีหนี่ลีนเป็นโมฆะเท่ากับจำนวนหนี่ที่มีอยู่ การระกัฟดังกล่าวเป็นโมฆะตามคำสั่งของสุลต่าน แม้ว่าตัวบทในตำราหลักของสำนักออบูหะนีฟะฮ์จะระบุอย่างชัดเจนว่า การระกัฟของผู้มีหนี่ลีนนั้นเป็นนิติกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม แม้ว่าหนี่ลีนจะมีจำนวนมากกว่าทรัพย์สินที่ผู้นั้นมีอยู่ก็ตาม เนื่องจากหนี่ลีนเป็นบุคคลสิทธิไม่ใช่ทรัพย์สิน (Ibn A'bidin,2003 : 603)

และสอดคล้องกับทัศนะของอัลซุรกอ เห็นว่า การที่รัฐบัญญัติกฎหมายว่าการจำหน่ายจ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์นอกจากจะต้องมีการจดทะเบียนนั้นมีผลทำให้การจำหน่าย

จ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์ ที่ขัดกับกฎหมายนี้ ถือว่าเป็นโมฆะ ไม่มีผลแต่ประการใด ๆ ตามกฎหมายอิสลามด้วยเช่นกันเนื่องจากบทบัญญัติอิสลามที่ให้อำนาจรัฐในการจำกัดขอบเขตบทบัญญัติบางประการ ตามหลักการดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าการจำหน่ายจ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวถูกต้องตามบทบัญญัติกฎหมายอิสลาม ด้วยการอ้างว่าในกฎหมายอิสลามไม่ได้กำหนดว่าการจำหน่ายจ่ายโอนอสังหาริมทรัพย์ต้องมีการจดทะเบียนเพียงแต่กำหนดให้มีค่าเสนอและค่าสนองเท่านั้น หรือการฟ้องหย่า (Al-Zarqa, 1998 : 215) อัลซาร์กอ ยังเห็นว่า กรณีอำนาจของประมุขในการจำกัดขอบเขตของบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามในบางกรณี หรือใช้ทัศนคติที่มีน้ำหนักอ่อนกว่า หรือการห้ามใช้นิติกรรมบางนิติกรรมที่โดยปกติแล้วนิติกรรมนั้นเป็นนิติกรรมที่อาจนำมาใช้ได้ตามกฎหมาย เป็นกรณีที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีผลต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามในกรณีต่าง ๆ อย่างชัดเจน (Al-Zarqa, 1998 : 215)

ส่วนแนวปฏิบัติของประเทศซาอุดีอาระเบีย มาเลเซียและบรูไนนั้น กฎหมายประเทศซาอุดีอาระเบียกำหนดให้คณะนักวิชาการอิสลามอาวุโสเท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิตวาในกรณีทั่วไปในสื่อประเภทต่างๆทุกชนิด เช่น โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต ข้อความสั้นทางโทรศัพท์มือถือ และอื่นๆ และห้ามผู้อื่นทำการพิตวานอกจากในเรื่องศาสนพิธี ครอบครัวมรดก และธุรกรรมต่างๆ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นการพิตวาส่วนตัวไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน (Al-Riyadh, 2010)

ในประเทศมาเลเซีย กฎหมายของรัฐต่างๆบัญญัติให้สภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐเป็นผู้มีอำนาจฟ้องร้องมุสลิมที่ฝ่าฝืนพิตวาต่อศาลชะรีอะฮ์ เช่น สภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐมีอำนาจฟ้องร้องมุสลิมผู้ละเมิดพิตวาต่อศาลชะรีอะฮ์ และมีอำนาจประกาศว่า หนังสือ แผ่นซีดี เทป ภาพยนตร์ใดๆ ว่าละเมิดบทบัญญัติศาสนาต่อศาลชะรีอะฮ์ได้ (Nooh , 2006 : 62 – 69) รัฐต่างๆของมาเลเซียทุกรัฐมีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวา เป็นความผิดเฉพาะชาวมุสลิมในประเทศที่จำหน่าย จ่ายแจก เผยแพร่ทัศนคติใดๆ เกี่ยวกับคำสอนของศาสนาอิสลามในรูปแบบของการพิตวาที่ขัดแย้งกับคำพิตวาใดๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลชะรีอะฮ์มีอำนาจพิพากษาบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวา ในความผิดอาญาทางศาสนาโดยการลงโทษปรับหรือจำคุก เช่น ความผิดฐานละเมิดต่อคำพิตวาตามกฎหมายของรัฐเคดะห์ กลันตัน เปอร์ลิส และตรังกานู มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 3 ปี (Ahmad Hidayat , 2006 : 43 - 44)

ส่วนประเทศบรูไน ตามกฎหมายสภาศาสนาอิสลามและศาลกอฎี ภาค 77 มาตรา 187 บัญญัติว่า ผู้ใดก็ตามอื่นจากมุฟตีหรือบุคคลที่กฎหมายนี้ให้อำนาจ ทำการพิตวาหรือพยายามทำการพิตวา เกี่ยวกับคำสอนอิสลามตามบทบัญญัติศาสนาหรือจารีตของบรูไน มี

ความผิดระวางโทษจำคุก 3 เดือน หรือปรับ 2,000 ดอลลาร์บริไน (Japar Bin Haji Mat Dian ,2006 : 95 -108)

จะสังเกตได้ว่าประเทศต่างๆที่บัญญัติให้พัทวามีผลผูกพัน มักจะเป็นประเทศมุสลิมที่บัญญัติให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ สำหรับประเทศมุสลิมที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย หรือประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย เช่น ประเทศลิกโปร์ ก็จะไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายบัญญัติว่าการพัทวามีผลผูกพัน ดังนั้นประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย การที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) บางส่วนมองว่า ไม่ควรที่จะให้การพัทวามีผลผูกพันจึงสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของประเทศเหล่านี้ แต่ก็ยังเป็นแนวปฏิบัติที่ขัดแย้งกับทัศนะของนักวิชาการอิสลามดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นทัศนะที่สอดคล้องกับหะดีษ แนวปฏิบัติของอุมร์ อิบน์มุฮัมมัดและเศาะหาบะฮ์อื่นๆ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานต่างๆ ดังกล่าวแล้ว การไม่บัญญัติให้พัทวามีผลผูกพัน จึงเป็นแนวปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายอิสลาม แนวปฏิบัติสำหรับการกำหนดรูปแบบของประเทศไทยจึงควรกำหนดรูปแบบที่ให้การพัทวามีผลผูกพันที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งอาจจะเป็นทางเลือกที่ผู้วิจัยนำเสนอไว้ในขั้นตอนของการนำเสนอรูปแบบของการพัทวาในประเทศไทยก็ได้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งระยะเวลาการดำเนินการให้การพัทวามีผลผูกพันออกเป็น 2 ระยะคือ

ระยะแรก การให้การพัทวามีผลผูกพันแบบหลวมๆ ในรูปแบบของการพัทวาผูกพันเฉพาะมุสลิม ซึ่งมีทางเลือก 2 แนวทางคือ

1. การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้พัทวาของมุฟตีฮ์แห่งประเทศไทย มีผลผูกพันต่อองค์กรศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540
2. การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้พัทวาของมุฟตีฮ์แห่งประเทศไทย มีผลผูกพันต่อมุสลิมทั้งหมดในประเทศไทย ทั้งองค์กรศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 และประชาชนทั่วไปที่นับถือศาสนาอิสลาม

ระยะที่สอง ภายหลังจากการดำเนินการในระยะแรก จนมีความชัดเจนในเรื่องขอบเขตอำนาจพัทวาของมุฟตีฮ์แห่งประเทศไทยจนเป็นที่ชัดเจนสำหรับประชาชนชาวไทยทั่วไปแล้ว ก็ให้บทบัญญัติเหล่านี้ให้มีผลผูกพันมุสลิมโดยทั่วไปและหน่วยงานของรัฐในกรณีที่เกี่ยวข้องได้

ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐ : การใช้อำนาจผู้นำกิจการศาสนาอิสลามจัดการพัทวาตามกฎหมายอิสลาม

เนื่องจากความจำเป็นของการจัดระบบพิตวาในประเทศไทย จุฬาราชมนตรีจึงควรใช้อำนาจผู้นำมุสลิมไทยที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 มาตรา 6 เรียกว่า “ผู้นำกิจการศาสนาอิสลาม” จัดให้มีมุฟตีห์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการพิตวาไปพลางก่อน เช่นเดียวกับกรณีการแต่งตั้งวะลีอามม์ หรือกอฎีย์ซัรฮีย์ เพื่อหลีกเลี่ยงความล่าช้าที่เกิดจากอุปสรรคและธรรมชาติของกระบวนการนิติบัญญัติที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ เช่น พรรคการเมือง คณะรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา และกรมการต่างๆ ที่ประกอบด้วยนักการเมืองส่วนใหญ่ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามและไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นทางศาสนามากนัก อีกทั้งเท่าที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ของฝ่ายนิติบัญญัติในประเทศไทย กฎหมายที่เกี่ยวกับอิสลามนั้นประสบกับความอุปสรรคจากความอคติของฝ่ายต่างๆ ที่อาจกังวลว่าการพิตวาจะส่งผลกระทบต่อรัฐไทย หรือพิตวาอาจผูกพันต่อกิจการของหน่วยงานของรัฐหรือศาสนิกอื่น การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาจต้องใช้เวลาอันยาวนาน ซึ่งการพัฒนาแบบของการพิตวาในประเทศไทยจะต้องเสียโอกาสไปอีกโดยไม่อาจรู้ได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร ซึ่งสถาบันทางศาสนาอิสลามเองก็มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาประเภทนี้ โดยไม่ได้พึ่งพาการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เช่น กรณีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ และอุปสรรคอันเนื่องมาจากมุสลิมเองที่ขาดความเป็นเอกภาพและมีทัศนคติที่แตกต่างกันและคัดค้านกันเอง ร่างกฎหมายหลายฉบับตกไปเพราะทัศนคติที่แตกต่างกันของมุสลิม รูปแบบพิตวาในประเทศไทย จึงอาจใช้ทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายได้แก่ การใช้อำนาจผู้นำสูงสุดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอิสลามแต่งตั้งมุฟตีห์ตามรูปแบบดังกล่าวมาแล้ว ตามความเหมาะสมไปพลางก่อนจนกว่าสังคมทั่วไปจะรับทราบ เข้าใจและยอมรับได้ การดำเนินการตามทางเลือกนี้มีข้อดีหลายประการ เช่น สามารถดำเนินการได้อย่างอิสระมากกว่า การดำเนินการตามทางเลือกที่ต้องอาศัยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษา และข้อกำหนดต่างๆ ที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการพิตวา เช่น คุณสมบัติด้านความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม

การที่จุฬาราชมนตรีใช้อำนาจผู้นำมุสลิมไทย จัดให้มีมุฟตีห์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการพิตวาไปพลางก่อน เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติเนื่องจากอัลลอฮ์บัญญัติให้มุสลิมกระทำการในสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่กระทำได้ ดังที่พระองค์กล่าวว่า

﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ﴾

(التغابن : من الآية 16)

ความว่า “ ดั่งนั้น จงยำเกรงต่ออัลลอฮ์เท่าที่พวกท่านสามารถ ”

(อัลตะฆอบูน : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 16)

﴿ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾

ความว่า “และและเรามีได้บังคับผู้ใด เว้นแต่ตามความสามารถของเขา”

(อัลมุมีนูน : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 62)

รวมทั้งอายะฮ์อื่น ๆ ที่มีความหมายเช่นเดียวกันนี้

การจัดการฟัตวาโดยใช้ทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของรัฐ เป็นทางเลือกที่นิยมใช้กันในประเทศที่มุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย หรือในประเทศมุสลิม แต่มีการแยกศาสนาออกจากการเมืองการปกครองอย่างชัดเจนดังเช่นในประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียประกอบด้วยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ไม่ได้บัญญัติให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการแต่งตั้งมูฟตีแห่งรัฐ องค์การมุสลิมทำหน้าที่แต่งตั้งมูฟตีและกรรมการฟัตวา กำหนดระเบียบและอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงแม้ว่าจะดำเนินการไปโดยไม่เกี่ยวข้องกับการกฎหมายของรัฐก็ตาม

การดำเนินการตามทางเลือกนี้ในประเทศไทยเป็นแนวทางที่ควรนำมาพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าประเทศอินโดนีเซียมีปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดระบบฟัตวาในฐานะประเทศที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่แต่ไม่มีกฎหมายรองรับการจัดการเกี่ยวกับการฟัตวา ในขณะที่มุสลิมในประเทศไทยมีปัจจัยที่เอื้อในด้านกฎหมายมากกว่าประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจากในประเทศไทยมีองค์กรทางศาสนาอิสลามที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายที่อาจเข้ามาจัดการเกี่ยวกับการฟัตวาในประเทศไทยทั้งระบบ ได้แก่ จุฬาราชมนตรีและคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เนื่องจากจุฬาราชมนตรีมีสถานภาพเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลาม ตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม แม้ว่ากฎหมายไม่ได้นิยามไว้ว่าการเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในมาตราดังกล่าวหมายความว่าอย่างไร แต่อาจใช้เป็นฐานในการจัดการฟัตวาของจุฬาราชมนตรีได้ในระดับหนึ่ง ส่วนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยก็มีอำนาจตามกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 16 (3) และ (10)

ดังนั้นจุฬาราชมนตรีและคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จึงควรเป็นผู้ทำหน้าที่จัดระบบฟัตวาในประเทศไทยทั้งระบบ

เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์การฟัตวาของประเทศอินโดนีเซียที่ดำเนินการโดยสภาอูลามาอ์แห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia - MUI) ฟัตวาของสภาอูลามาอ์แห่งอินโดนีเซียได้รับการยอมรับอย่างสูง เนื่องจากคณะกรรมการฟัตวาประกอบไปด้วยตัวแทน

จากทุกภาคส่วนของสังคมมุสลิมอินโดนีเซีย ทั้งตัวแทนจากองค์กรอิสลามต่างๆ ตัวแทนจากสถาบันฝึกหัดครูอิสลามชั้นสูงและโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามทั่วไป (K.H. Ma'ruf, 2006: 79 – 82) ดังนั้นเพื่อให้การจัดการพิตวาโดยจุฬาราชมนตรีได้รับการยอมรับจากสังคมมุสลิมทั่วไป จึงควรให้มีคณะกรรมการพิตวาที่ประกอบไปด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนของสังคมมุสลิมไทย ทั้งตัวแทนจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาอิสลามต่างๆ ในประเทศไทยทั้งในระดับอุดมศึกษา สถาบันศึกษาปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นักวิชาการอิสระ สมาคมและมูลนิธิทางศาสนาอิสลาม

นอกจากนั้น การดำเนินการตามทางเลือกนี้ยังเกี่ยวข้องกับงบประมาณที่ใช้ในการพิตวา เช่น ค่าเดินทาง ค่าเอกสาร เบี้ยประชุม ค่าตอบแทนและอื่นๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้มีจำนวนมาก ฉะนั้นนอกจากจะอาศัยงบประมาณบางส่วนจากภาครัฐแล้ว จุฬาราชมนตรีควรหางบประมาณด้วยตนเองตามวิธีการจัดหารายได้ตามบทบัญญัติอิสลาม เช่น การจัดเก็บชะกาต การให้โดยเสนหา (ฮิบะฮฺ) การระกัฟ และอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติขององค์กรมุสลิมในประเทศอินโดนีเซีย ที่ดำเนินการพิตวาโดยไม่ได้พึ่งพางบประมาณจากรัฐ แต่ก็สามารถดำเนินการพิตวาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ก. เนื่องจากความจำเป็นของการจัดระบบพิตวาในประเทศไทย จุฬาราชมนตรีจึงควรใช้อำนาจผู้นำมุสลิมไทยร่วมกับคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จัดให้มีมุฟตีฮ์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการพิตวาไปพลางก่อน เหมือนกับกรณีการแต่งตั้งวะลีฮัมม หรือกอฎีฮ์ฮ์อีฮ์ และให้จัดหางบประมาณสำหรับการนี้ตามวิธีการในบทบัญญัติอิสลามโดยไม่พึ่งพาและรอการอุดหนุนงบประมาณจากรัฐแต่เพียงด้านเดียว

ข. ในระยะที่ยังไม่มีกฎหมายกำหนดรูปแบบการพิตวา จุฬาราชมนตรีควรแต่งตั้งคณะกรรมการพิตวา โดยเอกเทศ ไม่ควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีเป็นกรรมการพิตวาโดยตำแหน่ง เนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีไม่มีคุณสมบัติที่กฎหมายอิสลามให้อำนาจพิตวาได้ทุกคน การให้ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีทุกคนลงชื่อในเอกสารพิตวา เป็นการขัดต่อกฎหมายอิสลาม เพราะไม่ต้องด้วยข้อกำหนดกฎหมายอิสลาม

ค. จุฬาราชมนตรีควรให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการพิตวาให้ชัดเจนมากขึ้น โดยการจัดงบประมาณเฉพาะสำหรับการพิตวา การแต่งตั้งคณะกรรมการพิตวา การบริการพิตวาแก่สังคมอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และการเผยแพร่เอกสารการพิตวาอย่างเหมาะสม และการพิตวาแบบองค์คณะ โดยมีระเบียบว่าด้วยการนี้ชัดเจน

ง. ควรผลักดันให้มีกฎหมายที่บัญญัติกรณีระบบพัตวาในประเทศไทย อาจจะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 หรือ การเสนอร่าง พระราชบัญญัติการพัตวาในประเทศไทย พ.ศ.....

จ. จุฬาราชมนตรีควรให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบการพัตวาทาง สื่อมวลชน

ฉ. ควรมีการแก้ไขตำราประวัติความเป็นมาของกฎหมายอิสลามในยุค แห่งการตกสี่ดให้ถูกต้องและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทั้งในด้านบวกและด้านลบ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ก. ควรนำผลการวิจัยรูปแบบของการพัตวาไปทำวิจัยเพื่อศึกษาทัศนะ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น จุฬาราชมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่ง ประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด นักวิชาการอิสลาม นักการเมืองมุสลิม และอื่นๆ เพื่อหาข้อสรุปรูปแบบของการพัตวาในประเทศไทย

ข. ควรวิจัยระบบพัตวาในประเทศโลกมุสลิมและประเทศกลุ่มอาเซียน อย่างละเอียดทุกประเทศ